

Csak az érti meg a másik szenvedőt, aki már maga is égett a szenvedés tüzében.

(Gyökössy Endre)

XXIX. évfolyam 6. szám
2022. június

Bulányi Gy.: Szent mazochizmus, avagy...	5060
Kaiser J.: Első lelkigyakorlatom	5062
Barcza B.: Az aktív magány...	5063
Király I.: Helytállás	5067
Máté-Tóth A.: Teológia és...	5068
Gromon A.: A retusáló Máté	5071
Krishnamurti: Az élet könyve	5077
Bulányi Gy.: Merre visz az Út?	5078
Zsombok Gy.: Ábrahám, a mi ősatyánk	5082
Habos L.: Versek	5088

*«Az emberi elköteleződés folyóirata – családjunkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»*
Elérhetőség; koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY

**SZENT MAZOCHIZMUS,
AVAGY TUDOM-E A SZENVEDÉSEKBE
HELYEZNI ÖRÖMÖM, EZEKRE IRÁNYÍTANI
VÁGYAIM?**

Istennel egyesülni csak az öngyötres útján lehetséges? Kérdezem. Mert feleletként általában Avilai Teréz idézik: Vagy szenvedni, vagy meghalni. S ez azt jelenti, hogy ha nem akarok szenvedni és egyelőre meghalni sem, akkor nincs módom egyesülni Istennel? Azt. Teréz így gondolta. December 14-én, Keresztes Jánosnak, a másik egyháztanító misztikusnak ünnepén pedig ez olvasható a Zsolozsmás könyvben:

Keresztes Szent Jánosnak a Szellemi páros ének című művéből: Akármennyi titkot és csodát fedeztek is már föl a szent egyháztanítók, és tudtak meg a szent életű lelkek ezen a földön, még sokkal több az, amit sohasem mondtak el. Sőt soha fel sem fogtak. Éppen ezért még sok mélységet kell feltárni Krisztusban, mert ő olyan, mint a gazdag aranybánya. Akármilyen mélyre is ásson benne valaki, sohasem ér a végére... itt is, ott is új ereket, új kincseket fog találni. Ezért mondja Szent Pál magáról, Krisztusról: Benne rejlik a tudomány és bölcsesség minden kincse (Kol 2,3). Ezekbe a kincsekbe nem tud behatolni, nem képes hozzájuk eljutni a lélek, hacsak nem megy előbb keresztül a belső és a külső szenvedések sűrűjén. Sok és hosszas lelki gyakorlatnak kell ezt megelőznie: melyek csak alacsonyabb fokok a lelki életben, és csak előkészületül szolgálnak Krisztus titkainak mélyebb ismeretéhez... Ó, bárcsak megértené már végre-valahára minden ember, hogy nem lehet eljutni Isten gazdagságának és bölcsességének teljességére, hacsak a lélek előbb végig nem járja a szenvedések és szorongások sűrűjét is úgy, hogy az a lélek azután ebbe helyezze örömét, s erre irányítsa vágyait. Az a lélek, amelyik igazán óhajtja ezt az isteni tudást, az előbb a szenvedést vállalja a keresztek sűrűjében. Ezért buzdította Szent Pál az efezusiakat, hogy ne csüggedjenek a megpróbáltatások közepette (vö. 3, 13)... Mert a kereszt az a kapu,

amelyen át bejuthat az ember ennek a tudásnak a gazdagságába. Ez a kapu azonban igen szűk. Csak kevesen óhajtanak ezen a kapun belépni, noha sokan szeretnék a kincsek ismeretét élvezni. Ehhez azonban csak a kapun keresztül lehet eljutni.

Eddig a Zsolozsmáskönyv – kivonatossan. Aláhúztam benne ezeket a szavakat: a belső és a külső szenvedések... a szenvedések és szorongások sűrűjét... ebbe helyezze örömét, erre irányítsa vágyait... előbb a szenvedést vállalja a keresztek sűrűjében... megpróbáltatások... a kereszt az a kapu... csak kevesen óhajtanak ezen a kapun belépni... csak a kapun keresztül lehet bejutni. Ebédnél pedig megkérdezek valakit, aki szintén olvasta, ami a Zsolozsmáskönyvben van, hogy vajon Keresztes János nem mazochista-e. Kérdésemre támadásba lendül: ő azt olvasta egy primíciás-képen hogy Én pedig ne dicsekedjem másban, mint a Jézus keresztjében... s tudvalevően enyém az a primíciás-kép.

Mit válaszolhatok neki? Hát az alábbiakat. Dicsekedhetnék azzal is, hogy békepap lettem, beszerveztek és még bíboros is lett belőlem. De nekem nem fülött ehhez a fogam. Ha már e kettő között választhattam, akkor már inkább azzal dicsekszem, hogy az államügyész halált kért a fejemre. De félreértés ne essék, nem voltam oda azért, hogy bár csak

felakasszanak. Azt gondoltam, hogy tisztességesnek kell maradnom, nem hazudhatom le a csillagot az égről. Mert borotválkozni akarok, s ahhoz tükörbe kell nézmem. S nem állhatok azok közé, akik elhagyják a tisztességes emberek társaságát, például a Bokorban levőkét, hogy tehessék azt a sok jót /?/, amit tehetnek azok, akik a hatalom útját választják. Azért sem voltam oda, hogy megismerjem hazánk börtöneit, csak tisztességes ember akartam maradni, s azt csak a börtönökben tudtam magamnak biztosítani.

– De hát ezzel igazolod mindazt, amit aláhúztál Keresztes János szövegéből – mondhatná erre valaki.

– Mondhatná, de félrebeszélne. Félre, amikor ezt mondja: a lélek azután ezekben a szenvedésekbe és szorongásokba helyezze örömét, s erre irányítsa vágyait. Nem helyeztem ezekben az örömet, s nem irányítottam ezekre a vágyaim. Lehet, hogy azért, mert nagyon gyarló ember vagyok én is – lehetséges. De annyit meg kellett állapítanom, hogy a közel tíz év alatt a börtönökben egyetlen emberrel sem találkoztam, aki azért imádkozott volna, hogy lehetőleg halála órájáig ott maradjon, hanem várta mindegyik türelmetlenül vagy türelmesebben a szabadulás óráját. S alighanem Jánosunk is imádkozott azért is, hogy kiszabaduljon rendtársai börtönéből, amiről egyébként Zsolozsmáskönyvünk nagyvonalúan említést sem tesz. Szóval Jánosunk sem a szenvedéseket és a szorongásokat biztosító rendtársi börtönökbe helyezte örömét, s nem azokra irányította vágyait, hanem halálbiztosan arra, amire minden épeszű ember vágyik: a szabadulásra. Mindenképpen gyarló ember vagyok, de nem azért, mert ha a fogam fáj, akkor orvoshoz megyek, s ha börtönben vagyok, akkor szabadulni akarok. Jánosunk is így volt ezzel. Ő aligha volt gyarló ember, mert szentté is avatta egyháza, meg egyháztanítónak is nyilvánította. De ebben a sarkalatos kérdésben félrebeszélte, és a Zsolozsmáskönyv szerkesztői éppen ezt a félrebeszélést tudatják félmillió pappal meg ugyanennyi apácával, s hasonló számú laikus hívővel, hogy mindannyiunkba beleverje azt, amit ha gondolkodva olvasnánk, csak elutasíthatunk. S minden csütörtök estén is másfél órát eltöltünk a majdnem semmivel, s nem arról beszélünk, amit valakik közülünk az elmúlt héten talán elolvastak.

Hát akkor mért beszél a mondott valaki félre? Amiért beletették szövegét a Zsolozsmás könyvbe. Kik? Hadd mondjam így: a szupernormálisok. Kik azok? Akik bár mindezt, amit elmondtam, magukon is tapasztalják, hatalmuk van arra, hogy betegyék az ilyen szöveget a Zsolozsmáskönyvbe. Mért teszik? Hogy véletlenül se gondolkodjunk Jézus módjára, aki bizony nem a Getszemáni kerti szenvedésekbe és szorongásokba helyezte örömét, s bizony nem azokra irányította vágyait. Hanem arra, hogy Isten megmentse őt attól az órától, s ne kelljen neki kiinnia azt a poharat, melyet majd egy főpap nyújt neki. Mért erre irányította vágyait Jézus? Mert normális ember volt. Akik pedig

kényszerítették, hogy mégis csak kiigya, az urak világához tartoztak, a szupernormálisok közé. Tudták, hogy uraságuk csak úgy tartható fenn, ha a Jézusféle normálisokat, akik nem hazudoznak, kiakolbólítják a világból. A szupernormálisok tarják fenn a szerencsétlen Jánosok tévedéseit. De hát mért tévedett János? Mert tévedni emberi dolog? Azért is. De hogy lehet ekkorát tévedni? Ezer éves bejárat pálya volt a tévedése. Amikor elődeink Konstantinban az Isten Országá közenk hozóját látták, le kellett cserélni a normális Jézust a nem-normálisra. Arra, aki igazolja ezt az abnormitást. Mért tévedtünk erre az Útra? Csak azért, mert feladtuk Jézus Isten Országá koncepcióját-útját, s ha már feladtuk a másoknak szenvedést nem okozás koncepcióját-útját, akkor mutassuk meg a nem-jézusi szentté levés útját. Mi ez az Út? Az, hogyha már mi, az urakká lettek, okozzuk az emberiségnek a szenvedéseket, tegyük a mi megszentelt életünket, a szerzetességet a celibátus jegyében – a szenvedésvállalásban örömeinket lelés életévé. Ez az a lombik-kereszt, aminek örülni is kell tudni. Ha már az uraktól megácsolt keresztre nem vágyhatunk, mert normális emberek vagyunk, akkor legyünk abnormisak! S örüljünk a szenvedéseknek, amik érnek bennünket! Ha az élet maga okozza (fogfájás), ha az urak okozzák – mindkét esetben örüljünk nekik.

Nem tudok örülni nekik. Elviselem, ha már nincs módom változtatni rajta. Nincs, mert szenvedékeny vagyok, ember vagyok. Nincs, mert tisztességes ember akarok maradni, s nem mondom s teszem azt, ami tisztességtelenné tesz: a hazugságot. Nem, az életelveszejtés kockázata mellett sem. Jézusi ember akarok lenni, aki normális volt és maradt Kaifás, a főpapja, ellenében is. Egy hatalmas élethazugságból lett a János tévedése.

Más kérdés, hogy a célért szenvedést vállaló éri el életünkben azt a boldogságot, amely lehetséges számunkra. Az anya vállalja a vajúdas gyötrelmeit, hogy gyermeke legyen. Balczó vállalja az edzés gyötrelmeit, hogy olimpiai bajnok legyen. Jézus vállalja a főpapak-írastudók és vénék halálos ítéletét, hogy elmondhassa nekünk jóhírét. Mikor felfedeztem e jóhír tartalmát, vállaltam, hogy az ávo kezére jussak. János vállalta mindazt, amit vállalt, hogy eljusson azokhoz a kincsekhez, amelyeket csak a szenvedő ember tud megtalálni. De sem az anyává lenni akaró, sem Jézus, sem az Ő útján járó, sem János nem tudja a szenvedésekbe helyezni örömét, azokra irányítani vágyait.

Ismét más kérdés, hogy miért érdemes kitenni magunkat ezeknek a szenvedéseknek. Perverz nemi örömeért nem érdemes (mazochizmus). Az anyaságért érdemes, mert az élet és annak továbbadása közreműködés Istennel. Hiszen az élet alapérték: ebből lehet még Isten Országá is. Olimpiai aranyéremért is érdemes lehet, ha valaki arra érez hívást meg képességet. Isten földi életünkben megtapasztalásának

reményében is lehet, ha nincs módunk arra, hogy a jóhír továbbadásával szerezzük be az uraktól a magunk Golgotáját. Az Istent földi életünkben megtapasztalni akarásról csak azt kell tudni, hogy ez nem Jézus akarata és útja – az ő útja a jóhír továbbadása. Ha valaki ennek a tudomására jut, nem fogja Jánosunk útját választani.

Egyháztanítóvá lett, nem Jézus útját tanító. Soha nem jutunk el Jézushoz a misztika jánosi útján. Legfeljebb rendtársaink börtönébe. Legfeljebb istenélményünk lesz. Olyan, amilyen Jézus előtt és Jézus után is lehetséges, de nem lesz az istenélményünk jézusi. Hiszek abban, hogy Jézus az utam. Hogy őt kell utánóznom. Mért? Mert hiszek abban, hogy Jézus és az Atya és a Lélek egy. Hiszek abban, hogy Jézus útján kell Istent megtalálnom. Ha a Golgotán, akkor a Golgotán. Ha feltámadásom után az örökkévalóságban, akkor ott. Te hogyan gondolkodsz erről?

1994.

KAISER JÓZSEF

ELSŐ LELKIGYAKORLATOM...

1998 februárjában találkoztam a Katolikus Alkoholistamentő Szolgálat vezetőjével Halász Endre atyával, Bandi bácsival. Rákosfalván tartott lelkinapot. Akkor még gyakorló alkoholista voltam, s Bandi bácsi felhívta a figyelmemet a máriabesnyői lelkigyakorlatokra, és meg is hívott. Május elején el is indultam, kíváncsiság és félelem volt az útítársam. Nem tudom, hogy mitől féltem jobban: az ismeretlentől, vagy attól az időtől, amit ott töltök alkohol nélkül! Az induláshoz szükségem volt segítségre, bátorításra, s akkor még csak egy ilyet ismertem, az alkoholt! Így megittam 2x3 deci vörösbort. Megérkezésemkor nem tudtam, hogy hová kell menni. Láttam más leszállókat is, köztük volt egy kisebb csoport, akikhez odamentem, és útbaigazítást kértem tőlük. Kiderült, hogy ők is a lelkigyakorlatra jöttek, 3-4 férfi és egy fiatal lány, aki, mint kiderült, a segítők és kísérők volt Györből! Ez a lány azt mondta, menjek velük, és el is indult be a faluba. Kora délután elég meleg volt, és megtudtuk, hogy a program később kezdődik. Erre fel meghívott, hogy igyunk meg egy üdítőt, és játszunk billiárdot. Később felmentünk a lelkigyakorlatos házba. Ott a regisztráció után egy alagsori közös hálóba mentem, és lepakoltam. Senkit nem ismertem azok közül, akik ott voltak, de pillanatok alatt sikerült beszélgetésbe kerülni a társaimmal. Olyan nyíltsággal és szeretettel fordult mindenki a másik felé, hogy ez teljesen szokatlan és zavarba ejtő volt, de hamar megszoktam, és én is megnyíltem!

Az első program a mise volt. Én katolikusnak vagyok keresztelve, de körülbelül ennyi kapcsolatom volt az egyházzal. Mindig hittem Istenben. Mivel távoli és titokzatos volt, azt gondoltam, hogy nekem nincs

kapcsolatom vele. Sőt féltem, hogy lesz, és háritottam mindenféle vallási és egyházi programot és találkozást. A misén is furcsán éreztem magam, mert úgy éreztem, hogy nem tudok megfelelni a követelményeknek. Akkor úgy gondoltam, vannak elvárások a részvétellel kapcsolatban, és a lelkiismeretem sem volt a legjobb állapotban. Vacsora után előadás volt, már nem emlékszem, miről volt szó benne, a Biblia tanításain keresztül igyekeztek nekünk segíteni. Késő este bemutatkozó kör volt az utolsó program. Itt mindenki elmondta magáról azt, amit fontosnak tartott. Olyan zavarba hozóan őszinték és nyíltak voltak, hogy engem teljesen meghatott! Amikor rám került a sor, alig tudtam megszólalni, és igen halkán mondtam valamit magamról. Késő este, amikor vége lett a napi programnak, nem tudtam elaludni, mert az engem ért élmények és benyomások igen élénken hatottak rám! A szobák előtt volt egy folyosó, ahol lehetett dohányozni és beszélgetni! Hajnalig folyt a barátkozás, ismerkedés, beszélgetés, néhányan alig aludtunk valamit. Másnap, pénteken reggel misével kezdtük a napot, már jobban éreztem a hatását, mert az ima segített. A délelőtti előadás után 8-10 fős csoportokba osztottak bennünket, ahol részletesebben bemutatkozhattunk, és beszélhettünk magunkról, az alkoholizmusunkról és az ebből fakadó problémáinkról. Csoporttársaim nagyon nagy szeretettel és barátsággal fordultak felém, és én is feléjük! Az összetartozás és a közös gond nagyon közel hozott bennünket egymáshoz! Máig tartó szoros barátságok maradtak ebből a hétvégéből! Délután és másnap, szombaton nagyon hasznos tanításokban és beszélgetésekben volt részem.

Későbbi életem meghatározó napjairól van itt szó! Tudom és vallom, már nem élnék az itt megismert HIT, TANÍTÁSOK, EMBEREK és hely varázsa nélkül! Itt tanultam meg imádkozni, őszintén beszélni, segítséget elfogadni, szeretetet kapni! Máriabesnyő és a lelkigyakorlat új világot teremtett bennem, és teljesen megváltoztatott! A szombati nap is hasonlóan telt. Este körima volt az utolsó dolgunk, nekem csak sírva sikerült kinyögnöm valamit. Van a szolgálatnak egy énekesfüzete, amelyben van egy dal, aminek a címe: *Magányos voltam, nem volt barátom...*, ez volt az imám! Sokan velem sírtak! Nagy élmény volt, máig hat rám! A végére megértettem, hogy a lelkigyakorlaton semmi nem kötelező! A misék és programok segítségek ahhoz az új élethez, amire a lehetőséget nekem nyújtották! Megmutatták, lehet más módon is élni! Vasárnap reggel imádság, majd reggeli után az utolsó tanítás és kiscsoportos beszélgetés volt. A lelkigyakorlat szentmisével zárult! A búcsúzkodás nagyon bensőséges volt, sokan összeborultunk, igen nehéz volt az elszakadás! Sikerült megtérnem! Jézus Krisztus elindított a szabadulás útján! Július elején lesz 12 éve, hogy megszabadultam az alkohol rabságából! Az életem nem lett könnyebb, de szebb és tartalmasabb lett!

Évek alatt megtanultam, nemcsak kapni, hanem adni is! Sok minden megváltozott! Meghalt Bandi bácsi

és Edina néni is, de mindig velem lesznek! Megváltozott a helyszín is, nehéz volt megszokni! Megváltoztam én is, ezt is nehéz volt megszokni.

Mindent köszönök Istennek és Nektek, Barátaim! „Magadnak teremtettél minket, Isten, és nyugtalan a szívünk, amíg meg nem nyugszik benned.” (Szent Ágoston)

BARCZA BARNA

AZ AKTÍV MAGÁNY LEHETŐSÉGEI ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

„Jézus...felment a hegyre egymagában imádkozni” (Mt 14,23)

Válság-szituációkba Jézus is belekerült. Más eredmény jött ki munkájából, mint amit szándékolt. A kommunikációs nehézségek egy fajtája ez: mást értenek ki szavaiból, tetteiből, mint amit ő akar. Az isteni terv és az emberi szabadság ütközésének konfliktusáról van szó. A legjobbat akarva sem lehet kiszámítani az eredményt - ilyen az emberhalász munkája. Csupa kockázat, csupa lehetőség, csupa meglepetés. Nagy rugalmasságot követel Jézustól is, tőlünk is.

Az Isten Országa tanítását a kenyérsoda a nép tudatában evilági országgá degradálta. Az evilági jólét kívánása oly elemi erejű, hogy nyomban eltéríti a még zsenge tanítást a szeretet hatalmáról. A kudarc pedig Jézust elemi erővel sodorja az Atyához. Az nyilvánvaló előttünk, hogy a kudarcnak nem Jézus az oka, hanem Jézus tanításának és az emberi szabadságnak a találkozása.

Mivel a felzaklatott Jézus néhány óra alatt átalakul, eligazodik, megnyugszik, feltöltődik a hegy magasán, ezért már első pillantásra valami csodálatos műhelynek gondolhatjuk a hegytetői magányt.

Magunkra tekintve pedig egészen nyilvánvaló, hogy alig ismerjük a magány lehetőségeit. Egyrészt nem is gondoltuk át, hogy mi mindenre használható, másrészt alig akad közöttünk valaki, aki ezekkel a lehetőségekkel rendszeresen élne is. Érdemes tehát áttekintenünk.

1. A hegy, mint jelkép távolságtartás a kifelé figyeléstől

Jelképezi a dolgok fölé emelkedést, a felülről átfogóan való nézést: azaz a „látást”. Konkrétan azonban a hegy távolságtartást jelent. Távolságtartást:

- Az eseményektől. Itt elsősorban a velünk megtörtént vagy velünk kapcsolatos eseményekre kell gondolnunk, amelyek dübörgő realitással követelik figyelmünket.

- Az információ-özöntől. Annyira záporoznak ránk az információk, hogy már képtelenek vagyunk ezeket feldolgozni, megemészteni. Korunk embere egy nap több információt kap, mint régen hónapok során.
- A zajtól. A természetes embertől a mai zajban-élő emberig sokkal rövidebb volt a fejlődés útja, semhogy szervezetünk károsodás nélkül alkalmazkodhatott volna a megnövekedett zajszinthez.
- Az élményektől. A minket ért hatásokra különbözőképpen reagálunk. Egyeseket csak periférikusan érzékelünk, másokat intenzíven átélünk. Ám eme élmények mindig külső hatások következményei. Közben sajnos nincsenek belső történéseket kísérő élményeink.
- A feladatoktól. Egy sereg dolgot kell megoldanunk, elintéznünk. Ezek érdekében tervezünk, izgulunk. Utána örülünk vagy bánkódunk. Mindenesetre a feladatok kisajátítanak maguknak.
- Az emberektől. Emberek között mindig szerepeket játszunk. Ez maga is fárasztó. Hát még az állandó másra figyelés és befogadni akarás.
- A beszéd-től. Emberek közötti kapcsolattartás legfontosabb eszköze a beszéd, mely a legtöbb esetben akadálya a befelé-figyelésnek. Noha az elmélkedés gondolatait is megfogalmazzuk, és kimondjuk (de azt egy előzetes belső-egyeztetés előzi meg), így ez egészen más jellegű, mint a beszéd közben kimondott szavak. A meggyilkolt Fejszál király kedvenc mondása volt: „Isten két fület és egy száját adott az embernek, nyilván azért, hogy kétszer annyit hallgasson, mint beszéljen.”

Fenti szempontokat összefoglalva mondhatjuk: a hegy távolságtartást jelent a kifelé figyeléstől. *Az aktív magány előkészítő fázisa. Valamitől elszakadást, valaminek a hiányát /negatívumát/, egyfajta kiüresítést jelent (mely kiüresítés feltöltésre vár)¹, ez a csend „negatív” oldala.*

2. Az aktív magány lehetőségei

Természetesen a magány nem csupán egyedüllét jelent. Annál sokszorosan többet. Az egyedüllét lehet nagyon passzív, sőt destruktív is: pl. menekülés az emberektől, a feladatoktól, a felelősségtől, lehet az elhagyottság megélése stb. Ezek kiszűrésére vezetjük be az „aktív magány” fogalmát. Egyszerűen és első közelítésben így határozzuk meg: „A figyelem súlypontjának áthelyezése a külső világból az ember belső világába.” Ebben az értelemben a magány megvalósítható akkor is, ha fizikailag nem vagyunk egyedül. Pl. az utca forgatagában, autóbuzson, stb. Ám ezek csak a magány „szükséghelyzetei”, és éppen ezért

a magány nagy lehetőségei közül csak néhány megvalósítására alkalmasak.

Általában keveset tudunk az ember belső történéseiről, s amit nem ismerünk, arra nem is törekszünk. Hasznos lehet feltérképeznünk, hogy mi mindenre használhatjuk fel az aktív magányt.

Amíg a „hegy” a csend „negatív” oldalát, a külvilágtól való eltávolodást **kiüresítést** fejezte ki, addig az aktív magány a csend „pozitív” oldalát, azaz **feltöltődést** (a belső világunk felé elindulást, a csend valamire való felhasználását) célozza meg, azaz annak tartalmát fejezi ki. (Hogy a magány minden szellemi munkánk, minden koncentrációnk nélkülözhetetlen feltétele, azt köztudott, így erről itt nem beszélünk.)

Most megpróbáljuk rendszerezés nélkül, egyszerűen csak felsorolni, hogy a lelki élet szempontjából milyen lehetőségeket rejt az aktív magány.

Saját eszményem megtalálása

- A csend fölfedezése. Ezt inkább végeredménynek kellett volna mondanunk. Tehát célnak is. Fölismerni azt a csodás világot, amely képességileg bennünk rejlik, s amelyen keresztül kapcsolatba lépünk Istennel. Megszeretni ezt, és örömeinket találni ebben. Ugyanúgy vágyódnunk rá, mint kedves szórakozásainkra. Nem ártana, ha a csend szeretete szenvedélyünkkel válna!
- Lemerülés mélységeinkbe. Durva közelítésben életünk nyüzsgése lelkünk legfelső szintjén folyik. Egy szinttel mélyebben történnek azok az eszmecserék, amelyeknek hordozó gondolatai azonos beállítottságú barátainkkal közösek. A harmadik szint az „én” titkos és féltett birodalma. Ezt már barátainknak sem tárjuk fel. A negyedik szint pedig: Isten.
- Az aktív magány jelenti azt a gyakorlatot, hogy nagyobb nehézség nélkül tudjunk „lemerülni” a harmadik szintre és kapcsolatba lépni a negyedikkel. Így is mondhatnánk: az aktív magány a kapcsolatfelvétel és a „kétirányú” közlekedés megindulását jelenti az „én” és az „én Istenem” között.
- A nekünk való eszmény megtalálása. Életet alakítani csak eszmény alapján lehet. Az elvi eszménynél többet ér a konkrétan megvalósult eszmény. A konkrétan megvalósult eszménynél többet ér a teremtő gondolata által ránk szabott, a nekünk való eszmény: az, amivé lennünk kell. Az elvi eszmény megszerkeszthető azokból az elvekből, amelyeket értéknek tekintünk, és valósítani akarunk. A konkrét eszmény a keresztény számára Jézus. A nekünk való eszmény a Jézusnak ránk vonatkozó vetülete, vagyis a konkrét eszménynek (Jézus) találkozása a mi adottság-világunkkal. Ennek felfedezése és megszerkesztése történik az aktív magányban.

- Rácsodálkozás az eszményre. P. Hunya meghatározása szerint: „Az eszmény olyan nekünk való érték, főleg élő, személyi érték, amely maradandóan képes bennünket lefoglalni, érzéseinket kitüzesíteni, és akaratunkat cselekvésre indítani.” Racionális korunkban ez a „kitüzesedés”, ez a „rácsodálkozás” hiányzik. A szürke gondolatokat éppúgy, mint a meglátott eszményt ez az „érzelmi hév” emeli át a valóság rendjébe. Enélkül megmarad elméleti absztrakciónak.
- Lelkesedés „kitágított pórusokkal”. A mai emberben egyre nagyobb a szakadék elvei és élete között. Egyfajta antropológiai skizofrénia tapasztalható, amelynek következményeként külön életet él test és szellem, mintha bizony nem az volna a rendeltetésük, hogy eggyé váljanak. A függetlenedni akaró, a szellemirányítását el nem fogadó, külön úton járó „biosz” „beszervezésére”, „asszimilálására” való ez a teljes valónkkal való lelkesedés. Az eszmény ilyenkor járja át pórusainkat, hogy lehatoljon és „beszervezze” az ujjunk hegyét is.
- Az eszmény és valóság szembesítése. Az eszménynek az a rendeltetése, hogy lassanként átkerüljön életünkbe. Hogy hol tartunk lelki fejlődésünkben, és egyáltalán haladunk-e, és jó irányban haladunk-e, azt legegyszerűbben életünknek az eszménnyel való gyakori összehasonlítása útján mérhetjük le.
- A dolgok mögé látás. A dolgok felszíne mögött meg kell látnunk a lényegét, sőt mi több, a jelentések és jelenségek, a „phenomenon” révén ki kell tapintanunk azt, amit jelentenek, s ami rendszerint „közvetlenül” elmondhatatlan. A dolgok itt kapják meg transzcendens veretüket.
- Engedni egymásra hatni a dolgokat: asszociációk. A fellazult és felgerjedt lélek „másállapotban” van. De erre a „begyulladási hőmérsékletre” - miként az atomreaktornak is - el kell jutni. S ha eljutottunk, akkor a lélek titokzatos vegyi konyhájában soha nem sejtett kapcsolatok jönnek létre. Jobb szó híján „asszociációnak” nevezzük a dolgoknak eme termékeny kapcsolatát, mely világosságot gyújt, láttat és színez, plasztikussá domborít, belehelyezi témánkat a dolgok összefüggésébe, tehát sztereo-hatása mellett a szintézist is szolgálja.

Kapcsolatfelvétel az Úrral

- Kopogtatni az Úr ajtaján. Ez is elég elhanyagolt története az aktív magánynak. A harmadik szint mélyrétegében egyedül vagyunk önmagunkkal, gyötrő kínjainkkal, feszülő problémáinkkal. Ezeket az értelmi vagy erkölcsi jellegű kínokat, de még örömeinket is a „kopogtatás” emeli fel a pusztá gondolkodás síkjáról az elmélkedés magasára. Monológból szólítgatás lesz, azaz tehetetlenségünk, elégtelenségünk megéléséből kopogtatás az Úr

ajtáján. A zsoltárossal szólva: „Nyomorúságom mélységéből hozzád kiáltok, Uram!” Tőle várom már önmagam igazi megismerését, aztán az erőt, biztatást, lendületet.

- Beleszeretni az Egyetlenbe. Sokan panaszkodnak, hogy nincs igazi hitük. Pedig szeretetük nincsen. Egyszerűen nem szeretik az Istent. Olyanok, mint a rossz házastársak, akik kiábrándultak egymásból, mielőtt még valójában megismerték volna egymást. Tartósan kitartani valaki mellett csak szerelemmel lehet. Az egyre mélyebben és helyesebben megismert Istenbe beleszerelmesedni csak az aktív magányban lehet. Csak ez a szerelem képes Istent életünkben állandóan jelenlévővé tenni.
- Önmagunkat szemlélni Istenben. Az önismeretnek leghatékonyabb módja ez. Az aktív csend legbelső szentélyében, az Isten és lélek egymásra talált bizalmas kettésében, már lehet az Isten, a szeretett Személy tekintetével nézni önmagunkat. Olyan ez, mint mikor a színész és rendező együtt nézik végig a közösen forgatott filmet. Kooproduktív kiértékelés ez.
- Megrendülés – áhítat. Az élet taposó-malmában lelkünk elkérgesedik, megkeményedik. Elveszti rugalmasságát, fogékonyságát a finomabb érintések irányába. Lassan már közönyösen vesszük tudomásul a nagyszerű dolgokat is. Már nem tudunk csodálkozni, megrendülni. A megrendülés bizonyos mozgás, „motus”, amely a szó nem köznapi értelmében jelent fogékonyságot, érzékenységet, könnyen kilendülést, mint az érzékeny műszer mutatója. Csak a durva hatásokat kiszűrve állíthatjuk át lelkünket erre – az igen érzékeny - megrendülni kész tevékenységre, különben a dübörgő hatások tönkretennék.
- Prohászka áhítatnak nevezi, és így ír róla: „Aki lelkéből akar élni, annak koncentrált, s elmélyedő embernek kell lennie. Ezt az elmélyedést és kapcsolatba lépést a bennünk pihenő, a felébresztett szellemi világgal nevezem áhítatnak. Áhítat nekem az, mikor önmagamban, s önmagamnál, s nem magamon kívül vagyok, amikor szellemi benyomásokat s megérezéseket veszek úgy a csillagos égtől, a zúgó erdőtől, mint lelkem nyiladozásaiból és megérezéseiből; amikor tisztulok, buzdulok és nemesbülök tőlük. Ilyenkor tárul föl bennem az, amit magamon kívül hiába keresek: a tulajdonképpeni, a naivul s ugyanakkor ideálisan emberi”.
- Ezt a megrendült áhítatot nagyban segít előidézni a zene is.
- Odaadás. Csak az odaadott élet a teljes élet. Az Istennek odaadott élet a legteljesebb élet. Ahhoz, hogy életemet a cselekedetek területén odaadhassam Istennek, előbb az aktív csendben kell kézbe vennem és átadnom egész éneket. Ha az

Isten végtelen szeretete egyszer megdobogtatta szívemet, és én körülnézek, hogy mivel viszonzhatnám, rájövök arra, hogy magamon kívül semmim sincs, és akkor egyszerre ajánlgatni kezdem rozzant önmagam. Ilyeneket fogok a legegényibb színekben megfogalmazni és megélni: „Íme, itt jövök Istenem, hogy akaratodat megtegyem!” „Íme az Úr szolgálója, szolgálja, legyen életemben minden úgy, ahogy Te akard!”...

- Compassio. Ha egyszer tudom azt, hogy a szeretetet csak a kereszt elvállalása árán lehet élni, és tudom azt, hogy az, aki nekem a legkedvesebb, az vállalta, akkor bennem is megmozdul valami, hogy ne legyek közömbös Jézus szenvedése iránt. Hiszen azért vállalta, mert engem szeret. Ettől kevesebb szeretet is meghatna. Így most nem csupán együtt érezni akarok vele, hanem Tőle kérek erőt, hogy a szeretetért én is keserőség nélkül tudjam vállalni a keresztet.
- Találkozás a Szeretett Személy szempontjaival. Mi nem élhetünk úgy egymás mellett, mint két ismeretlen. Ha az Isten feltárta, kinyilatkoztatta magát, akkor nekem messzemenően meg kell ismernem „gondolkodásmódját”, át kellennem a szempontjait. Annyira át kellennem a „stílusát”, hogy már az átlag esetekben külön megkérdésezés nélkül is úgy járjak el, mint Ő tenné helyemben. Akit szeretünk, annak még a gondolatát is ellessük. Jézus nyilatkozataiból és tetteiből lassan ki kell építenem a mögötte álló Személy jellemrajzát és szándékvilágát.

Életük átprogramozása

- Lebírhatatlan vágy életünk megváltoztatására. Az Úr szólítgatásai és a Vele való találkozások arra irányulnak, hogy végül is életünket gyökeresen megváltoztassuk, ráállítsuk az Ő útjára. Minél valódibb lesz iránta való szeretetünk, annál lebírhatatlanabb lesz a vágy, hogy életünkkel is felzárkózzunk megismert szempontjai mögé.
- Életünk konkrét átprogramozása. A lelkes elhatározások jó szándékából csak akkor lesznek valódi lépések a jézusi úton, ha megszerkesztjük életünk konkrét átprogramozását. Miután bemértük a lemaradásokat, kijelöltük a fejlődés és erőfeszítések fő irányait, akkor konkrét - időráfordítással is mérhető - tervet készítünk.
- Aggódás a mieinkért. Akik közel állnak hozzánk, akik ránk vannak bízva, azok sorsát meg kell beszélünk az Úrral. Mit tehetünk, és mit teszünk értük? Mi az, ami már kívül esik hatókörünkön, s ott már csak az ima által fejezhetjük ki szeretetünket?
- Kitekintés a jövőbe. Az ember távlati terveket készít, hosszú lejáratú programokat valósít, mert az Isten Országa építése távlati terv nélkül nem

valósítható meg. Az ember a jövőre vonatkozó terveit a múlt tapasztalatai alapján korrigálja. Képzeteit is mozgósítja, képeket vetít a jövőbe, modellt szerkeszt, amely irányt mutathat a fejlődésben.

- A feltöltöttség maximuma: az extázis. A lélek az aktív magányban így vagy úgy, de Istennel töltekezik. E töltekezés kétirányú „erőfeszítés” eredménye: az egyik az ember lehető legteljesebb megnyílása Isten felé, a másik: a „megkötözött” Isten felszabadítása, hogy „behatolhasson” a lélekbe, hogy azt maximálisan feltöltse, boldoggá tegye.

Csak, mint lehetőséget említem meg: a megtisztult lélek, aki mindent megtesz, hogy odaadja magát Istennek, átélheti az Istennel való találkozás olyan boldogságát, annak olyan extatikus hőfokát, amelynek leírására nincs emberi szó, mégis az aktív magány történései - bár kivételesnek minősített történései - közé tartozik.

3. Az aktív magány következményei

Két szóval is elmondhatom: **boldogság és boldogítás**. A részletezés mégis többet mond:

- Eligazodás. Életünk káoszában, avagy csak homályában, felragyog a Sarkcsillag, a fix pont, amelynek alapján már eligazodhatunk. Felismerjük, mit kell tennünk. Nagy értékek, bevilágítások, új szempontok, látószögek felbukkanása kísérheti ezt. Persze nem mindig.
- Megnyugvás. Még ha nem is változott meg élethelyzetünk, ha nem is tűnt el a fekélyt okozó góc, ha nem is tettünk tényleges lépéseket, mégis, már maga az eligazodás, a megoldás felbukkanása, a kibontakozás reális lehetősége megadja a viszonylagos megnyugvást. Az érzelem zaklatottsága elcsitul, és ha lelkes volt a csend, akkor csak annyiban türelmetlen, hogy cselekvésre buzdít.
- Céltudatos cselekvés. A célt az „eligazodás” címszó alatt megkaptuk. Eddigi egy helyben topogásunk, avagy céltalan kapkodásunk, bizonytalan tenni akarásunk azonnal értelmesen rendeződik a cél irányában. Már a cél felé irányítjuk cselekedeteinket.
- A lélek „áthatolása” a testen. Rabként kezelt szellemi részünk az aktív magányban „átrendezi”, „beszervezi” egész valónkat, hogy azon keresztül láthatóvá váljon, s így közölhető legyen másokkal. Csak az ilyen átrendezett, „át-asszimilált” testen keresztül lesz „látható” a lélek. Nagyon nagy eredménynek könyvelhetjük el az emberi szellem így kialakítható közölhetőségét.
- Az Isten lesz láthatóvá életünkön. A hegyről lejövő Mózes, a színeváltozás utáni Jézus arcán azonnal látható volt az Istennel való társalgás fénye. Az Istennel való találkozásban Isten vonásai átrajzolják

szellemi arcunkat, a szellem pedig az előbbi pont alapján „átsüt” a testen: tehát az Istennel telített lélek lesz megtapasztalható életünkben. Nem csak fiziognómiánkon, hanem szavainkban, tetteinkben is Isten jelenik meg.

- Oldottak és vonzók leszünk. A legtöbb ember tele van görcsökkel, gátlásokkal. Ezek oldódnak fel az aktív magányban. Még pontosabban: az a tudat, hogy nagy kincsnek vagyunk a birtokában, hogy feltöltöttek vagyunk, szellemi adásra ösztönöz, és így indítást kapunk arra, hogy épp ez okból lépünk kapcsolatba az emberekkel. De ez a kapcsolatba lépés teszi még oldottabbá, gördülékenyebbé egyéniségünket. Vagyis az oldottságnak csak egyik felét kapjuk meg a magányban, a másik fele a tényleges emberi kapcsolatokban alakul ki.
- A gátlással szemben az oldott ember a vonzó. Ha az illető ezt az oldottságot szellemi kincsek, és szeretet továbbítására használja, máris előttünk áll a vonzó krisztusi ember.
- Szavunk hatékony lesz. Minél mélyebb a csendünk, annál súlyosabbak a szavaink. Csak a lapos szóáradatra nem figyelnek oda az emberek. Mi szert tehetünk a remetek bölcsességére azok egyoldalúsága nélkül. Ettől hatékonyabb már csak az a szó lehet, amelyet életünkben is megvalósítottunk.
- Tisztultabb lélek. A tiszta lélek négyfajta világosságot jelent: a gondolatok (meggyőződés), a szavak és a tettek tisztaságát, és végül a gondolatoknak Istenhez, az Örök Világossághoz való igazítását. Őszinte ember az, akinek szavai meggyőződéssel, igaz ember az, akinek tettei szavaival, tiszta ember pedig az, akinél mindkettő megléte mellett meggyőződése Istennel van összhangban, harmóniában.
- Mivel az aktív magány meggyőződésünknek Istennel való harmóniába hozása, érthető, hogy ennek nyomán az ember tisztává, áttetszővé válik. Hiszen rejtegetni csak hamis, valóságellenes önmagunkat szoktuk. Minél inkább elhatároljuk magunkat tisztulatlanságainktól, minél jobban „behatolunk az Istenbe”, annál inkább merjük megmutatni Istenben ténylegesülő valóságos voltunkat - és épp ez a tisztaság.
- Másokat lelkesíteni tudás. Másokat lelkesíteni csak elragadtatott (Istentől fellelkesített) személy tud. Akinek az aktív magány következményeként élményektől feszül a belseje, az könnyebben tud másokat is fellelkesíteni és a jézusi útra lendíteni.
- Harmónia. E szóval az aktív magány valamennyi következményét összefoglalom. Az értelem, érzelem és akarat dinamikus egysége ez. A háromatomos vegyület (H₂O) stabil összhangja, ritmikus működése. Az ide eljutott emberre mondhatjuk: Ilyennek gondolt el minket az Isten!

KIRÁLY IGNÁCZ

HELYTÁLLÁS

Evangéliumi esemény hangoljon rá a címben jelölt témára: a „próbaútról” visszatérő tanítványok fáradtan, de sikerélményekkel telten térnek vissza a Mesterhez. Küldve voltak, vállalták, teljesítették és jóleső fáradtságukra reagál Jézus: pihenjete. (Márk 6,30-).

A helytállás kitartó küzdelem jelent, a nehézségek ellenére is folytatását annak, amit vállaltam. Emlékszem, Dombi Ferenc atya rávett néhányunkat egyházi „adószedésre”, Halásztelken. Elsődleges cél nem a pénzbevétel, hanem az emberek megszólítása volt. Minden porcikám borzongott az ötlettől, de a valahova tartozás kötelez, vállaltam. Néhány elutasító, ellenséges hozzá állástól eltekintve az emberek szöbe álltak a gimnazista suhancsal. Jó, ebben az is benne volt, hogy legtöbbször ismertek és nem feltétlenül betyárságaimról csupán. Sikerélményeim voltak, hogy valamit teljesíthettem, helytállhattam.

1./ Helyemen. A magát helyén tudó ember kevésbé helytelenkedik. Kevésbé tesz olyat, ami nem illik őhozá és az ő elveihez. Sajnos nem születünk bele a földi életünk életre szóló helyébe. Köztudottan jó szülőktől is születhet elkutyuló gyermek. Lehet, hogy nem csak sajnós? Néha jó is, ha nem születünk bele. Egy zilált, életidegen házasságból születni az életbe, a kimenekülésre indítja a jobbra hivatott felnövő gyermeket. A bojtortjáról lehetetlen fűgét szüretelni? A növényre érvényes, az emberre nem.

Adatott az, amikor, ahova, ahogyan születünk. Felelősségcsökkentés szándékával halljuk a genetikai adottságokat, a kikerülhetetlennek látszó sorsokat felemlegető magyarázkodásokat. A legkatolikusabb francia írók egyike, Claudel írja: „A kereszthez vagyok kötve, de a kereszt nincs kötve semmihez.” (Selyemcipő). Mintha nem kapnánk semmi lehetőséget arra, hogy fix ponthoz köthessük az életünket. Mintha ladikban, mentőmellényben, vagy akár fenntartó fakesztbe kapaszkodva hányódnánk az élet tengerén. Alap szinten tényleg így is van. Sodrás visz. Családi, társadalmi, politikai. Kortárs csoportbeli, vallási, civil mozgalmi. Vagy egyszerűen belefárad az ember a szüntelen úzásba, akár abba, hogy valami uszadék halmazból magának emeljen ki valamit. Akár, hogy partra evickéljen kerülgetve az oda úzást gátló sok mindent. Az árral szemben úzást már nem is említem.

Választhatok. No, nem a mindentől valamit. Nem. Valamik közül valamit. A szabadságot abszolútnak álmodók jó, ha belátják a tény: szabadon választunk nagyon is behatárolt lehetőségek közül. A mai világban nem könnyű belátni, hogy nem csúcsérték a szabadság, hanem csúcs felelősség. Magamról azt mondom: én az emberiség magyarul beszélő jézusi tájékozódású keresztény kultúrájához tartozom. Azért is, mert ebbe születtem, azért is, mert felnövekedvén az ide tartozást

választottam. Az adott alapra nekem kellett felépítenem az én kisbajos életemet. Az építkezés alatt is vigyázva, hogy a lényegesen emberi ki ne felejtődjön: „Soha ki ne fogyjon kezdeből az emberbarátság melege!” (Sinkovits Imre).

2./ Állni. No, nem statikus állapotról van itt szó. Aktivitásról. Vagy az talán nem erős aktivitás, ha az ár sodrása ellenére megállunk a lábunkon? Vagy az nem kemény aktivitás, mikor ebben a sodró, elragadni akaró erőterben a magunk személyes lépéseit tesszük? Nyelvédésanyánk gazdagságából most csak a megáll és kiáll fogalmát nézem. Megállni igyekszem szerettem, testvérbarátaim előtt és Jézusunk előtt. Vagyis mindenki előtt, aki fontos nekem. Lehetek, ha nem vigyázok, homo peregrinator (kóborló, vándorló), csángáló, aki elbóklássza életét a legelőn, mintegy rideg marhatartású életformában. Ennél talán többre hivatott az ember. Például arra, hogy amit értéknek tart, azért kiálljon. Azt képviselje, ismertesse, védje, fejlessze. „Emlékező tanukká és emlékeztető tolmácsá kell lennünk.” (Merza József). Kellenek a biztatások. Kellenek az óvó figyelmeztetések is: „Aki áll, az vigyázzon, hogy el ne essék!” (Szt. Pál).

3./ Veszélyeztetettségeink. Tudom, a helytállás értékét és nehézségét éppen az adja, hogy ellen erőben élünk. Az emberhez az a méltó, ha nem kimenekülni akar a kihívásokból, hanem megoldani igyekszik azokat. Még akkor is így van, mikor belátom, hogy ehhez rendszeres erőforrásokra, pihenésre és „közérzetjavító intézkedésekre” van szükség (Miklovicz L.). Itt az arányt elvesztés lehet bűnre vezető alkalom.

„Szunnyatagság” veszélye (Sütő A.) .Ez, az éberség lankadása. Még nem alvás, de már olyan helytállás helyetti jelenlét, melyben a szellem, a lélek már nincs ott: „kinézek a fejemből”, ahogy a közbeszéd mondja. Ismerjük a sorkatonák régi szövegét: aki megáll, az le is ül; aki leül, az le is fekszik; aki lefekszik, az el is alszik. Kész. A végig aludt életért kár volt megszületni. Akkor is, ha a régi latin bölcsesség szerint: Qui dormit, non peccavit! (Ki alszik, nem vétkezik). Szunnyatagon követjük el a mulasztásos bűneink nagy részét. Elmulasztódnak a jótettek. Amit elhalasztok, az el is hal. Ébresztő órát, mobilt használnak az időben felkelni nem tudók, de felkelni akarók. Van más csilingelő jelző rendszerünk is. „Figyelő szemek erőt sugároznak felénk az elkutyulás ellen” (Bulányi Gyb.). Ami fontos, ahhoz fel kell kelni, időben. Az Isten Országá ott van már közel, ahol a munkahelyre, iskolába érés miatti csilingelések mellett egyre jelentősebbek a jótettek miatti csilingelések.

Ingatagság. Mint az operett szövegben: „Az asszony ingatag, úgy hajlik, mint a nád...”. Csak kibővítvé: mindenki ingatag. Ez még nem bűn. Ez már bűnre vezető alkalom. Helytállásaink finomhangolású kísértései a „diszkrét gesztusok” (Czakó G.). Melyekben az élhetőbb életért engedményeket teszünk.

Mikor felfüggesztem helyállásomat egy kis „vargabotúért”, egy kis csintalanságért. Ebből születtek a megbízható párttagok a kommunizmusban. Diszkrét rugalmasság azért, hogy szuper állások betöltése lehetővé váljon, nem csak Moszkvában. Vagy ez már több, mint csintalanság? Az akkori közbeszédben másként mondták: hülye az, aki nem így tesz! Jó tudatosítani, hogy van mikor egy szem tömjén is árulás Nero császár idejében a keresztények választási lehetősége a tömjén, vagy halál. Minden kimagyarázó, elkenősen értékelő, vagy értékítélettel elítélt fogalmunk az értékszéméletünk szerint tehető mérlegre. Lelke rajta, mondjuk. Lelke a mérlegen. Jaj, csak könnyűnek ne találtassak! „Visszhangtalan citerásoknak és köldöknéző széplelkeknek megkegyelmez a világ”- írja Süttő András, miután a kommunista erőszak kiverte a szemét. Van taktikai óvatosság is. A gondolkodó és megfontolt emberek helyezkedő sajátossága. Ezt látom Illyésnél, aki 56 után így biztatja Sinkovits Imrét: „A maradék tisztesség megőrzése mellett életben kell maradnunk.” Ezt olvasom a református püspöknél, Ravasz Lászlónál (1948): „Inkább okos voltam, mint hős.”

Helytállás. Csak azért is. Mégis. Mindezek ellenére is. A „százannyi” jézusi ígéretéért is. Ha már egyszer megadatott, hogy kincset találtunk és erre építkeztünk. Akkor is, ha ez a mai világ másabb, mint fiatal korunkban. „Hogy jó földbe került a vetés, az nem kérdés, de hogy áttelel-e, ezért legyünk gondban”(Sinkovits I.). A köröttem hullámzó életben is meg kell találnom a magam helytállásainak teendőit. „Azt élet 60 évesen fennsík, se föl, se le, csakis előre a lényeg iránt” (Illyés).

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

TEOLÓGIA & KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS

Előadásomban az egyházfejlesztés és a teológia között viszonyt törekszem elemezni.² Két nézőpont metszetét, egymásba fonódását, tandemjét vagy tangóját mutatom be - három lépésben. Először a profán és a szent tudás egymásra hatásának modelljeiről beszélek, a teológia és a társadalomtudományok viszonymodelljeinek mintájára. Másodszor a teológiahianyos egyházfejlesztésből fakadó egyházi következményekre térek ki. Végül szeretném ráirányítani a teológia lehetséges hozzájárulásaira az egyház fejlesztés törekvéseiben és műveleteiben.³

Teológián az istenismeret rendszerezettségét

értem, a közösségfejlesztés területére koncentráló témák a gyakorlati teológia területére tartoznak, amely ötvözi a társadalomtudományok és a teológia elméleteit és módszereit. Egyházfejlesztésen az intézményfejlesztés és csoport dinamika egyházi közegben történő alkalmazásainak összességét értem.

Mondandóm lényege egy tézis-mondatban is össze lehet foglalni: az egyházfejlesztés dinamikája csak az istenismeret dinamikájával egybefonva válhat az egyház javára. Ugyanez fordítva is igaz: az istenismeret dinamikája az egyházi dinamikába fonódva lehet valóban Isten ismerete, akit a keresztények Jézus Krisztusban imádnak és követnek.

A teológia mindig az adott társadalom és kultúra dinamikus transzformációjában rendszerezi az Istenről és műveiről való tudást. Íve és hullámvázisa van ennek az átalakulási folyamatnak, mint a barátság, párkapcsolat, közösségnek. Bizonytalanságok és bizonytalanságok, stabilitások és krízisek fázisai követik és váltják egymást. A teológia hol megtalálja a megfelelő szavakat, hol elcsendesedik vagy dadogóvá válik, hol pedig maga is meglepődve új, eredeti nyelvre talál. A valódi teológia nyelveken beszél, számos nyelven, múltjának és saját korának nyelvén, s néha ihletett, misztikus nyelven.

Mindez igaz a közösségfejlesztő tréningekre is, melyek az adott társadalmi és kulturális közeg belátásait és technológiáit alkalmazza. Módszerei és célkitűzései változóak, jelentősége hol felerősödik, hol elhalványul. A közösségek állagának feltárása, tervezése, elmozdítása és előmozdítása sokrétű és hullámzó folyamat. Rutinok és eredeti kezdeményezések, szokott és szokatlan tapasztalatok váltják benne egymást. A megtervezett folyamatok egy része előre látható, másik része tele van meglepetésekkel.

A teológia és a fejlesztés is igyekezet, történés és megajándékozottság szötte, melynek mintát végső soron egyedül a Mindenható látja át, hitünk szerint végső soron Ő maga hímezi.

Teológiai és civil tudás együttműködésének modelljei A teológia történetének legutóbbi évszázadában a profán tudások felől nézve jelentős fordulat állt be, amely azonban messze nem tekinthető sem lezárt, sem általánosan ismertnek. A modern társadalmi viszonyok, valamint a természet- és társadalomtudományok felerősödött dinamikájára az egyházi tanítóhivatalok rigid elutasítással válaszoltak, így törekedvén védeni az addigi tudások és pozíciók érvényességét. A profán tudások pedig saját logikájuk szerint értelmezték a kortárs folyamatokat, s vetettek fel víziókat és megoldásokat. Etsi Deus non daretur - mintha nem létezne Isten, vagy ahogyan Charles Taylor fogalmazza: immanens keretben gondolkodva.

Katalin (Luzern: Egyházfórum, 1990); Gerhard Lohfink, Milyennek akarta Jézus a közösséget? A keresztény hit társadalmi dimenziója, mit der Unterstützung von Kocsi György (Luzern: Egyházfórum, 1990)

² Az egyházfejlesztők 2017-es konferenciáján elhangzott előadás kibővített változata.

³ A téma első magyar nyelven is hozzáférhető könyvei: Paul M. Zulehner, Josef Fischer und Max Huber, *Népem lesztek: a gyülekezeti hit alapjai, mit der Unterstützung von Rohonci*

A század második felében elsősorban protestáns, majd katolikus oldalról is a teológiában a modern világgal és tudománnyal való dialógus igénye és szükséglete merült fel, a teológia egyre inkább rálátott kulturális és társadalmi beágyazottságára. A történelemtől és társadalomtól független igazságok helyébe az a belátás került, hogy az istenismeret mindig az adott kor nyelvén szólal meg. Egészen odáig menően, hogy lehetőség nyílt az istenismeret szent forrásai mellé az istenismeret profán forrásait is figyelembe venni. Katolikusok az idők jeleiről kezdtek beszélni, protestánsok a felvilágosodásban és modernitásban a kereszténység tovább fejlődését és nem tragédiáját kezdték látni. A modern gondolkodás és a teológia közötti falak részben leomlottak, részben rendületlenül tovább állnak.

Ennek a viszonyrendszernek a tipizálását végezte el két német teológus, Norbert Mette és Hermann Steinkamp a teológia és a társadalomtudományok viszonyára koncentrálnak, amely alkalmas a teológia és a csoportfejlesztés, tágabban a szent tudás és a profán tudás viszonyának elemzésére.⁴

Cseléd modell

A cseléd (latinul ancilla) modell a teológia történetében a filozófia és a teológia, illetve az egyház tanítása közötti viszonyt volt hivatva kifejezni. Philosophia est ancilla theologiae - a filozófia a teológia szolgálólánya, cselédje képviselte a középkori teológia már Aquinói Tamás előtt. A viszony ilyen jellegű meghatározásával azt akarták kifejezni, hogy a filozófia az emberi gondolkodás csúcsa, de a teológia a kinyilatkoztatás révén felhasználja és tovább építi azt, amit a pusztán emberi értelem el tud érni, fel tud fogni. A modern korban a filozófia-cseléd mellé a társadalomtudomány társult, s amit a filozófia esetében, úgy a társadalomtudomány esetében is a módszerek kritikátlan átvétele nem ritka. Az egyházfejlesztésre vonatkoztatva az intézményfejlesztési módszerek teológiai mérlegelést igényelnek, nem pusztán cselédek, hanem az alárendelt pozíciónál jelentősebb a szerepük.

Idegen prófécia modell

Az idegen prófécia modell ugyan partnernek tekinti a társadalomtudományokat és a fejlesztési módszereket, de nem reflektál azok belső logikájára, az általuk képviselt elméletekre, ember és társadalom- és intézmény-felfogás perspektívájára.

Közelítő modell

A kiegészítő modell abból indul ki, hogy mind a teológiába, mint a társadalomtudományokban a megismerés és a megértés dialogikus folyamat, amelyben a két megközelítés egymás partnere,

kiegészítője lehet. A teológiai reflexiót nélkülöző közösségfejlesztés "eredményei" Mette és Steinkamp háromsztatú viszonymodelljéből az első kettőnek közös jellemzője a reflektálatlanság, akár a profán tudás elméleteire, akár gyakorlataira vonatkozóan. Tapasztalatom szerint sokhelyütt hiányzik a profán tudások vallási alkalmazásának vallási, teológiai elemzése. Ennek teológiai és gyakorlati következményei is vannak. Előbbinek lényege az, hogy az egyházat egyre inkább profán intézménynek fogják fel, vállalatnak, közintézménynek, spirituális és rituális ellátó rendszernek tekintik. Kialakul az egyházban egyfajta tanácsadó-szakértő réteg, amely átveszi az egyházfejlesztésre vonatkozó illetékességet, s profán kompetenciákkal helyettesíti a vallási kompetenciákat. Gyakorlati vonatkozásban ez tükröződik a különböző egyházi intézmények, plébániák, parókiák, lelkipályaszentházaik, szerzetesrendek programkínálatában, amelyben túlnyomó részt honismereti, önismereti, csoportdinamikai és hasonló programok szerepelnek, melyek a kínálat szerves részei, de az egyházban mégis izolált enklávék. Három ilyen eredményes együttműködésre utalok, a teológia felől nézve.

Elégedettebb pásztor, kezesebb nyáj

A közösségfejlesztés munkai sikereket érhet el a parókia vagy plébánia belső munkamegosztásának fejlesztésével. A közösség elkötelezettebb tagjai konkrétan vállalhatnak feladatokat az egész közösségért, s a közösség vezetője és megtanulhatja a feladatok delegálásának és az együttműködés koordinálásának a kultúráját és technikáit. Az elégedettebb lelkipásztor és kezesebb nyáj modellje önmagában az intézmény fejlettebb működését garantálja, de még nem jelent egyházi megújulást. Ahhoz az egyének és a közösség szorosabb Istenhez kapcsolódását és az evangéliumi szeretet igézetének közösségre vonatkozó lebontását is el kell végezni.

Sikeres gyógyítók, néma próféták

A vallási közösségekben a tagok gyakran - sokak szerint egyre gyakrabban - elsősorban gyógyulást keresnek. A közösségbe valóban azok jönnek, akik megfáradtak és az élet terheit hordozzák. A testi és főleg lelki, kapcsolati sebek gyógyítása az eleven közösségi kapcsolódások révén megtörténik. A gyógyulás Isten ajándéka az odaadóan működő közösség révén, de a közösség pusztán a gyógyítás és gyógyulások miatt még nem teljes értékű keresztény közösség. Nagy a kísértés az önmagába zárkózásra. A keresztény közösségek egyik fő jellemzője a misszió, az egyéni és közösségi tanúságtétel, egészen társadalomkritikai tartalmú prófétai megnyilatkozásokig menően.

⁴ Norbert Mette und Hermann Steinkamp, *Sozialwissenschaften und praktische Theologie* (Patmos-

Sola experientia, nulla scriptura

A jól működő közösségben számos élményszerű találkozás zajlik. A közösség nagyszerű terepe és eszköze önmagunk és egymás elfogadásának, amely az individuális és egoista közegben nagy ajándék. Ugyanakkor az egyházi közösségnek az is feladata, hogy a Biblia révén gyarapodjék istenismeretben, amelyhez hozzá tartoznak a büntudat és megszügyenyülés negatív élményei is.

Vers ihlet nélkül

Az egyházfejlesztés sikerei a vallási dimenzió nélkül olyanok, mint a versek ihlet nélkül, a szex szerelem nélkül, a struktúra kultúra nélkül, képviselő meggyőződés nélkül.

A folyamatkísérés teológiai dimenziója. A teológia - a vallási ismeret, az istenismeret rendszerezése - képes biztosítani, hogy a profán tudások valóban vallási fejlődéshez vezessenek. Amit a Biblia ír az ifjú Jézusról, "gyarapodott bölcsességben, korban, s kedvességben Isten és az emberek előtt." (Lk 2, 52) Az egyházfejlesztés ekképpen lehet egyszerre egyház is és fejlesztés is. A keresztény teológia néhány kulcskifejezése mentén láthatjuk, hogyan fonódhat össze, egymást erősítve a közösségfejlesztés a vallási fejlődéssel. (A teológiai kulcskifejezések meghatározásánál Rahner és Vorgrimler teológiai küsszótárát és a Katolikus Egyház Katekizmusát veszem alapul.)⁵

Kerügma

Kerügma az egyház normatív tanítását és igehirdetését jelenti, melyet minden korban megfogalmaz az adott kor nyelvén, s amelyre hite szerint Isten hatalmazta fel. A csoportfolyamatok és a teológiai ismeret területén is érvényes az, amit John D. Caputo a "talán teológiájának" nevez.⁶ Mindkét területen az ismeret, folyamatos megismerést, rá-találást jelent, az ismeretlenre való nyitottságot és a megismerés kalandjára való bátorságot.

Liturgia

A liturgia Krisztus titokzatos teste, az egyház a szenttel való találkozásának közösségi ünnepét jelenti. A közösségi folyamatok szakaszhatárain és fordulópontjain ünnepi pillanatok és alkalmak jelennek meg, melyek szerves részét képezik a fejlesztésnek. A vallási dimenzióban ezek összekapcsolódnak az Isten dicsőítésével, annak élményszerű átélésével, hogy a "növekedést Isten adja". (1Kor 3,6-7)

Müsterion

Müsterion az istenség feltárulkozó titkát jelenti azokban az eszközökben, emlékekben és

cselekményekben, melyeket a liturgia használ. Az ókori pogány müsterionokat Jézus személyének középpontba állítása teszi kereszténnyé. A csoportfolyamatok tele vannak személyes és közös felismerésekkel, melyek ráébredésekként, felszabadító élményekként jelennek meg az egyén és a közösség számára. A vallási dimenzió ott nyílik meg ezekben, ahol Istenben azonosítjuk a titkok végső forrását és foglatát. A vallási misztikusok révén megismerhető és tanulható is az Isten titkaira való érzékenyítés.

Diakónia

Diakónia a szegények és rászorultak közötti szolgálatot jelenti, melyben az egyén és a közösség Isten szeretetéről tesz tanúságot. A csoportfolyamatok a benne résztvevők és a csoport egésze felé irányítják a figyelmet, a szokottnál nagyobb intenzitással. A keresztény istenismeret ott jelenik meg, amikor a csoport önmagában és kifelé is megjeleníti a szegények és kiszolgáltatottak iránti elsődleges szeretetet. Ez a jézusi szemlélet a csoport belső folyamataira is vissza hat. Lebontathatók az elválasztó falak, amint Jézus is testében bontotta le az elválasztó falat. (Ef 2, 14)

Martyria

Martyria tanúságtételt jelent akár önmagunk feláldozásáig menően. A hitből fakadó tanúságtétel mindig a többértelmű emberi történésben valósul meg, amit az egyház közössége hitelesít. A csoportfolyamatokban a résztvevők elsődleges célja, hogy új módon találjanak önmagukra. A keresztény perspektíva az önmagunkról megfelelkezés művészetére és gyógyító hatására irányítja a figyelmet. A folyamatokba történő belefelelkezés révén élmény szerűen élhető át a lemondás és a százannyi visszakapásának isteni dinamikája. (Mk 10, 28-31)

Egyházfejlesztés esélye Magyarországon

Az egyházi közösségek megújítására sokféle nemzetközi program ismeretes. Magyarországon - legalább is, ami a katolikus egyházat illeti - általában a lelkeségi mozgalmas közösségei igyekeznek az egész egyházközségre is megújító hatással lenni. Ennek az igyekezetnek nem ritkán az a végkimenetele, hogy vagy a lelkeségi csoportok megújult enklávéként élnek az egyházközségben, vagy az egyházközség papja maga is a lelkeség tagja, s az egész egyházközséget lelkeségivé formálja, ami a más lelkeséget követők marginalizálódásához, akár elvándorlásához vezethet, vagy a lelkeségi csoport kívül reked az egyházközségen. A lelkeségi csoportok és az egyházközség viszonyát próbálta értelmezni és szabályozni VI. Pál pápa Evangélii nuntiandi (1975) kezdetű enciklikája, amely a lelkeségi mozgalmak egyháziasságát az egész egyházzal való közösségen mérte le, amely ezeket gyakorlatilag az

⁵ Kari Rahner et al., *Teológiai küsszótár* (Szent István Társulat, 1980)

⁶ John D. Caputo, *The insistence of God: A theology of perhaps* (Indiana University Press, 2013)

egyházközségek alá rendelte.

Az intézményfejlesztés technikai Magyarországon még idegenek az egyházközségek számára, francia és német nyelvterületen viszont már több tíz esztendő tapasztalatra lehet visszatekinteni. Az idegenkedés legfőbb oka, a papképzés elmaradottsága mellett a közösségi stabilitáshoz, változatlanlansághoz és a hagyományok folytonosságához való ragaszkodás, amely a radikálisan és gyorsan változó társadalmi és kulturális viszonyok között nem meglepő.

Az elkötelezett keresztények azt várják el az egyháztól és az egyházközségtől, hogy szilárdan álljon az idők forgatagában, nyújtson biztonságot és adjon egyértelmű és megbízható támaszt az élet nagy kérdéseire, a személyes és családi élet nehézségeire vonatkozóan.

Ennek fényében az egyházfejlesztés ajánlatának befogadására akkor lesznek képesek az egyházközségek, ha a fejlesztés a nagyobb fokú stabilitást tudja ígérni az adott közösségnek és ha annak erre nyitott papja van.

Bármennyire is nyilvánvaló tendenciák mutatják, hogy a hagyományos lelképásztorkodás megújulásra vár, a változáshoz szükséges bátorság sokszor hiányzik a papságból és az egyházközségek belső köréből is. Az egyházfejlesztés reményekkel kecsegtető ajánlatáról intenzív felvilágosító munkát kell végezni a papság körében és törekedni megértetni az elkötelezett keresztényekkel, hogy a fejlesztés számukra is nagyobb biztonságot ad, és a kegyelmi adományokhoz való elevebb hozzáférést biztosít.

Irodalom:

Caputo, John D. *The insistence of God: A theology of perhaps*. Indiana University Press, 2013.

Lohfink, Gerhard. *Milyennek akarta Jézus a közösséget? A keresztény hit társadalmi dimenziója*. Ford.: Kocsi György. Luzern: Egyházforum, 1990.

Mette, Norbert és Hermann Steinkamp. *Sozialwissenschaften und praktische Theologie*. Pat-mos-Verlag, 1983.

Rahner, Karl, Herbert Vorgrimler, és Kuno Füssel. *Teológiai kishoztár*. Ford.: Endreffy Zoltán, Nyíri Tamás Szent István Társulat, 1980.

Zulehner, Paul M., Josef Fischer és Max Huber. *Népem lesztek: a gyülekezeti hit alapjai*. Ford.: Rohonci Katalin. Luzern: Egyházforum, 1990.

GROMON ANDRÁS

A RETUSÁLÓ MÁTÉ HOGYAN VÁLTOZTATTA MEG MÁTÉ AZ ÁLTALA ÁTVETT MÁRK-SZÖVEGEKET?

A retusálás nagymestere c. tanulmányban bemutattam, hogy változtatta meg Lukács az általa átvett Márk-szövegeket, most ezt az áttekintést végzem el Máté és Márk vonatkozásában.

Érdekes és elgondolkodtató, hogy lényegében *ugyanazokkal* a vonásokkal találkozunk Máténál, mint Lukácsnál, még ha más arányokban is. Ezért felmerül bennem a gondolat, hogy Máté és Lukács talán *ugyanazt* a Márk-szöveget használta forrásként (és persze módosította azt belátása szerint), *de* ez a Márk-szöveg *nem volt azonos* az általunk ismert Márk-szöveggel (alighanem annál későbbi volt). Ha ez a kettős feltételezésem helytálló, akkor *talán* levonható az a következtetés, hogy a szóban forgó retusálásnak az alcímekben megfogalmazott jellegzetességei tulajdonképpen *nem* Máté és Lukács, hanem *a feltételezett* – számunkra ismeretlen – *Márk-szöveg felfogását* tükrözik (ld. *Harmadik közös forrás? c. tanulmányomat*).

A könnyebb összevethetőség érdekében ugyanabban a sorrendben tárgyalom a retusálás egyes vonásait, mint a Lukács-tanulmányban. (A Máté-evangélium adott helyeinek megadásában kivételesen nem teszem ki a szokásos „Mt” jelzést.)

Óvakodás a személyességtől és az érzelmektől

A leprás gyógyításának történetében (8,1-4) Máté nem közli Jézus Márknál olvasható, különböző *érzelmi* megnyilvánulásait: „haragra gerjedt, megesett rajta a szíve – ráripakodott, és rögtön kiutasította”.

Amikor hordágyon visznek egy bénát Jézushoz (9,1-8), és bizalmukat látva Jézus azt mondja. „Bátorság, gyermekem! Isten megbocsátja bűneidet!”, Máté szövegéből kimarad az írástudók *„csodálkozása”*: „Ki ez, (hogy így mer beszélni)?”

A lánya megmentését kérő apa történetében (9,18-23) Máté (nem csupán Márkkal, hanem még Lukáccsal is ellentétben) nem közli a személyesség alapvető megnyilvánulását, vagyis az apa *nevét* (Jairus), csak annyit mond a 18. és a 23. versben egyaránt, hogy „egy előljáró”, ill. „az előljáró”.

A béna kezű ember szombati gyógyításának leírásából (12,9-14) Máté kihagyja Márk leírását arról, hogy milyen sok élénk indulat és érzélem dolgozott Jézusban: „...*haraggal* végignézett rajtuk, és mivel *részvétet* érzett irántuk, *szomorú* volt szívük megkövesedettsége miatt”.

Amikor kisgyerekeket vittek Jézushoz, és a tanítványok meg akarták akadályozni, hogy Jézus foglalkozzék velük (19,13-15), Márk szerint Jézus *„bosszús lett”*, és tanítása után nem csupán megáldotta

a kisgyerekeket, hanem *át is karolta őket*, ami a gyengédség igazi megnyilvánulása – Máté azonban elhallgatja mindezt.

Jézus és a gazdag ifjú történetében (19,16-22) Máté nem közli Jézus érzelmi vonzódását: „*megkedvelte őt*”, az ifjú érzelmi megnyilvánulásait pedig csak részben: az „*elkomorodott*” elhagyásával csak azt, hogy „szomorúan elment”.

Márk szerint Jézus a Getszemáni-kertben (miután maga mellé vette Pétert, Jakabot és Jánost) „kezdett megborzadni és kezdte elveszíteni nyugalmát”, Máté azonban ezt az érzelmi állapotot is tompítja (26,37): „*szomorkodni* kezdett”.

A fentiek fényében nagyon érdekes viszont, hogy Máté két esetben is személyességi *többlettel* szolgál Márk szöveghez képest: a két vak meggyógyításának történetében (9,27-31 // 20,29-34) azt olvassuk, hogy „*megérintette* a szemüket”, a színeváltozás történetében pedig (17,1-8) szintén azt, hogy „*megérintette*” a félénk tanítványokat, és úgy biztatta őket: „Keljete fel, és ne féljete!”

A konfliktusok tompítása

A tengeri viharral kapcsolatos történetben (Mk 4,35-41), hasonlóan Lukácshoz: „*Hol van a bizalmatok?*”, Máté is enyhíti Jézus szemrehányását, amely Márknál nagyon határozott: „Hogyan van az, hogy még mindig nem bíztok Istenben?” Máté azonban a tanítványok egyértelmű „nem bizása” helyett csak azt mondja, hogy „*csekély* a bizalmuk” (8,26), és így tompítja Jézus és tanítványai konfliktusát.

Hasonlóan jár el a magvető példázatával összefüggésben (13,18): nem említi meg a tanítványok értetlenségét, és azt sem, hogy Jézus emiatt megdorgálja őket (Mk 4,13)

A Jézus és rokonai közötti konfliktus leírásában (12,22-32.46-50) Máté egyrészt *kihagyja* Márk ábrázolásából Jézus rokonainak – Jézust védeni akaró – véleményét: „magán kívül van”, másrészt *törli* a Jézus és a rokonok közti összetűzést: emezek ugyanis, amikor meghallották, hogy az írástudók szerint Belzebúb, a démonok fejedelme működik Jézusban, „elmentek, hogy hatalmukba kerítsék (és hazavigyék)”

A tisztaságról folytatott, a farizeusok és írástudók, illetve Jézus közötti vita bemutatásakor (15,1-20) Máté lényegileg átveszi Márk anyagát, de rövidítéseivel, átalakításaival, a sorrendiség megváltoztatásával és betoldásaival (12-14.20b v.) *enyhíti* az ellentétet Jézus tanítása és a zsidó gyakorlat között.

Megszépítés – befektetés

Ami *a megszépítést* illeti, ezt akár a konfliktusok tompításának, vagy azok sajátos esetének is tekinthetnénk; mindenesetre Máté eljárásra erősen emlékeztet Lukácséra: két kivételtől és Júdás személyétől eltekintve, a megszépítés kedvezményezettjei a tanítványok – de lássuk előbb a két kivételt.

Jairus lányának „feltámasztási” történetében Márk szerint Jézus utasítja ki a házból a zajongó tömeget (Mk 5,40), Máté viszont ködös általánosságban beszél, feltehetően azért, mert sértőnek találta *Jézusra* nézve a kiutasítás magatartását; mindenesetre csak azt mondja: „kiutasították a tömeget” (9,25).

Hasonlóképpen kíméli *Jézus rokonainak* becsületét. Mivel értetlenségre talált szülőfalujában, Názáretben, Jézus felsóhajt: „Csak a hazája veti meg a prófétát, meg a rokonai és a családja” (Mk 6,4) Máté azonban kihagyja ebből a felsorolásból Jézus rokonait – ami persze fölöttébb furcsa eljárás, hiszen azt meghagyja benn, hogy „a családja” (13,57)...

Nézzük akkor azokat az eseteket, amelyekben *Jézus tanítványainak* magatartását szépíti meg.

Elősorban *a tanítványok értetlenségét* hagyja figyelmen kívül, vagy ami rosszabb, festi át megértéssé: Már az előző alpontban is említettük ezt a magvetőről szóló példabeszéd kapcsán (13,18). – Mk 8,14-21-ben két téma keveredik: Jézus óvása „a farizeusok kovászatól”, illetve a tanítványok értetlensége a „kenyérzaporítások” mondanivalóját illetően: itt az utóbbira vonatkozik Jézus számonkérése, Máté azonban egyrészt „a farizeusok kovászára” vonatkoztatja ezt, másrészt az ellenkezőjére fordítja a tanítványok hiányosságát (16,12): „Ekkor megértették, hogy nem azt mondta, a kenyér kovászatól óvakodjanak, hanem a farizeusok és szadduceusok tanításától.” – A tengeri vihar történetében az Istenbe vetett *bizalom hiányában* nyilvánul meg az értetlenségük, s bár enyhébb formában Máté is közli, hogy Jézus megdorgálja őket, utána azonban hitvallássá alakítja át értetlenségüket (14,33): „Valóban Isten fia vagy!”, mondják. – A második szenvedésbejelentés után Márk azt írja (Mk 9,32): „Nem értették meg ezt a beszédet, viszont féltek megkérdezni őt”, Máté azonban csak annyit jegyez meg, hogy „erre nagyon elszomorodtak” (17,23).

Jézus azonban nemcsak a tanítványok értetlenségét kérte számon, hanem adott esetben a *viselkedésüket* is. Működése végén egy asszony drága nárduszolajat öntött Jézus fejére, ezért egyes tanítványok „bosszankodtak magukban”, majd „ráripakodtak”, mire Jézus leteremtette őket: „Hagyjátok [békén] őt! Miért okoztok neki fáradságot...?” (Mk 14,3-6), Máté azonban mindkét feddést kihagyja az elbeszélésből (26,6-13). – Amikor a Getszemáni-kertben, imájából visszatérve Jézus alva találja tanítványait, Márk azt írja: „Simon, te alszol!? Nem volt erőd egy órát résen lenni?” (Mk 14,37), Máté viszont kihagyja a személyes megszólítást, és az egyes számú megfogalmazást („Nem volt erőd...?”) általánosító többes számra váltja: „Ennyire nem volt erőtök...?” (26,40), enyhítve ezzel a Péternek tett szemrehányást.

A fentiek tanítványkímélő eljárása alapján különösen is meglepő, mennyire *befektíti* Máté *Júdást*: Márk és Lukács szerint a főpapok maguktól ajánlanak pénzt Júdásnak (Mk 14,11), Máté szerint

viszont Júdás volt a kezdeményező: „Mit szándékoztok nekem adni, ha kiszolgáltatom őt nektek?” (26,15). – Júdás árulásának „megjövendölését” Márk így írja le (Mk 14,17): „Mondom nektek, hogy egy közületek ki fog szolgálni engem; [egy], aki velem eszik.” Máténál ez így hangzik (26,23): „Aki velem együtt mártotta kezét a tálba, az szolgált ki engem.” Máté ebben a mondatban háromszorosan megváltoztatja Márk szövegét: *a)* az elején kihagyja, hogy „a tizenkettő közül egy”, *b)* a jelen idejű „velem együtt mártogat” helyett éppen bekövetkezett eseményre utaló múlt időt (*aorisztosz*) használ: „[éppen most] velem együtt mártotta”, *c)* a mondat végén betoldja: „az szolgált ki engem”. Ezekkel a módosításokkal azt sugallja, hogy a tanítványok számára egyértelmű lehetett: Júdásról van szó, holott Márk és Lukács szövegében ez homályos marad. A 25. versben aztán az olvasók számára külön is nyomatékozza, hogy Júdásról van szó, holott ez a szöveg nem található meg Márknál (és Lukácsnál sem): „Meggzólalt Júdás is, aki kiszolgáltatta őt, és ezt mondta: 'Csak nem én vagyok az, Rabbi?' [Mire Jézus] ezt mondta neki: 'Te mondtad.'”

Az effajta befeketítő eljárás ezen kívül – egy kivétellel – csak a **farizeusokat** éri: A tisztaságról folytatott vitában átveszi ugyan Márk anyagát, de rövidítéseivel, átalakításaival, a sorrendiség megváltoztatásával és betoldásaival (12-14.20b v.) kiélezi az ellentétet Jézus és a farizeusok között. – A „Szabad-e adót fizetni a császárnak” kérdés kapcsán Márk azt írja: „látva színészkedésüket” (Mk 12,15), Lukács azt, hogy „észrevette ravaszkodásukat” (Lk 20,23), Máté viszont (22,18): „felismerte rosszindulatukat” (az eredetiben *ponéria*). (A Márk által említett színészkedést is említi, de Jézus kérdésében szerepelteti.) – Ugyanilyen nyilvánvaló ez a magatartása Jézus és a gazdag ifjú történetében: (akárcsak Lukács, ő is) kihagyja a főparancs iránt érdeklődő törvénytudó és Jézus alábbi, egymást kölcsönösen elismerő szavait, mintha nem tudná elképzelni, hogy létezik pártatlan és értelmes rabbi: „...az írástudó ezt mondta neki: 'Úgy van, rabbi! Az igazságnak megfelelően mondtad...' Jézus pedig, látván, hogy értelmesen ezt mondta neki: 'Nem vagy messze Isten országától'” (Mk 12,32-34).

Még egy befeketítést, az említett kivételt kell megemlítenünk, annál is inkább, mivel ez rendkívül súlyos történelmi következményekkel járt: Máté szerint Jézus keresztre feszíttetéséhez az adta meg a végső lökést Pilátusnak, hogy „**az egész nép**” így kiáltott (27,25): „Vére szálljon ránk és gyermekeinkre!” Talán még jobban átérezzük ennek a súlyát, ha tudatosítjuk, hogy Máté itt nem a „tömeg” (*okhlosz*) szót használja, hanem a *laosz*-t, és ezzel feltehetően azt sugallja, hogy a nép mint „a szövetség népe” viseli a felelősséget Jézus haláláért (tehát a tömeg és a vezetők együttesen), és ezt csak aláhúzza az „egész” határozószó alkalmazása.

Hódolat a hatalomnak

Lukácshoz képest szinte elhanyagolható Máténak ez a vonása, és **csak Pilátussal** kapcsolatban nyilvánul meg.

Amikor Jézus némasággal reagál a főpapok vádjaira, Pilátus megkérdezi tőle (Mk 15,4): „Semmit sem felelsz? Nézd, mennyi mindennel vádolnak!” Márk erre megjegyzi (Mk 15,5): „Jézus azonban többé semmit sem felelt, úgyhogy Pilátus csodálkozott.” Máté, nyilván azért, hogy szebb fényben mutassa be Pilátust, azt írja: „...úgyhogy a helytartó *nagyon* csodálkozott” (27,14).

Márknál a nép kezdeményezi Barabbás szabadon bocsátását (Mk 15,8), Máténál *Pilátus veti föl* a kérdést (27,17): „Mit akartok, kit engedjek szabadon nektek? Barabbást vagy Jézust, akit messiásnak neveznek?” Nyilvánvaló, hogy Máté ezzel Pilátus jóindulatát akarja szemléltetni, hiszen hozzá is teszi (27,18): „Tudta ugyanis, hogy rosszindulatból szolgáltatták ki őt.”

Hasonlóképpen Pilátus lehető legjobb színben történő bemutatását szolgálja Máténál *két legendás elem*: Pilátus feleségének Jézussal kapcsolatos álma, illetve Pilátus kézmosása, amellyel ártatlanságát akarja kifejezni (27,19.24-25). Mindkét elemnek az a rendeltetése, hogy minden felelősséget a zsidókra hárítson, Pilátust pedig fölmentse, ahogyan ezt a célt szolgálja a népnek az előző alpont utolsó bekezdésében említett önátkozása is (27,25).

(Lukácstól eltérően Mátéra *nem jellemző*, hogy a témától függetlenül *eltúlozná* a dolgokat; ez jobbára csak a „csodás események” felnagyításában jelentkezik nála, ahogyan a következő pontban látjuk.)

Az események csodás beállítása

Éz a vonás a legegyszerűbben **a mennyiségek növelésében** mutatkozik meg: Ahol Márk arról számol be, hogy Jézus meggyógyított egy megszállottat vagy egy vakot, ott Máté *két* megszállottról, illetve vakról beszél (8,28; 9,27 és ld. még 20,30), s amikor Márk „sok” beteg meggyógyításáról számol be (meglehet, már ő is túlzó módon), akkor Máté „*minden*” beteg gyógyulásáról (8,16).

Hasonló eset az, hogy Márk „nagy szélviharról” beszél (Mk 4,37), és bár a szokásos fordításban Máté is „nagy viharról”, de az eredeti szöveg szó szerint azt jelenti: „*nagy rengés*”. Ez a jelenség kíséri a Sínai-hegyi teofániát (2Móz 19,18), Isten „megjelenését” Jóbna (Jób 38,1; 40,6), Jézus halálát és feltámadását Máté ábrázolásában (Mt 27,51.54; 28,2), márpedig ez a végidők apokaliptikus leírásának klasszikus vonása ez (vö. Mk 13,8).

A tengeri vihar elmúltával Márk (és Lukács) szerint *a tanítványok* csodálkoznak el, mondván (Mk 4,41): „Ugyan ki ez, hogy a szél és a tenger egyaránt engedelmeskedik neki?” Máté viszont azt írja (8,27): „*Az emberek* elcsodálóztak...”, így azonban

ellentmondásba kerül önmagával, hiszen az ő leírása szerint is csak a tanítványok vannak jelen a hajóban. Mit is keresnének „az emberek” a viharos tengeren? (Márknál éppenséggel szó lehetne erről, mert ő azt írja, hogy „más hajók is voltak vele”). De az ún. kóruszáradék stíluseszközével, „a tömeg” ámuldozását hangoztatva Máté tovább fokozza az esemény csodaszerűségét (vö. Mk 186. l.áb.).

Jézus „vízen járásának” történetét (Mk 6,45-52) Máté megtoldja még Péter „vízen járásának” történetével (14,28-29).

Ugyanilyen túlzó betoldással van dolgunk, amikor Márknál Jézus „Jónás próféta jeléről” beszél, Máté pedig Jézus szájába adja még (12,40): „*Ahogy Jónás három nap és három éjjel volt a tengeri szörny gyomrában, úgy lesz az Emberfia [is] a föld gyomrában három nap és három éjjel.*” Ezzel azonban feje tetejére állítja Jézus mondanivalóját, ráadásul nagyon ügyetlenül: Az előző versben Jézus azt mondta, hogy nem kapnak semmiféle csodajel, most meg állítólag mégis felkínál nekik egy bizonyító csodát, nevezetesen (háromnapos sírban nyugvását és) a feltámadását, vagyis olyan csodában kellene hinniük, amely még a jövő tárgya, és amelyet – ha bekövetkezik is – nem észlelhetnek majd! Ráadásul Máté azt is figyelmen kívül hagyta, hogy „a tengeri szörny gyomrában rejtőzést” (amely csupán Jónás kezdeti engedtlenségét jelképezi) a niniveiek nem tapasztalhatták, következésképpen „jel” sem lehetett számukra!

Van a Máté-féle **fokozásnak** két sajátos, Máté szándéka szerint különösen **hatásos** esete is. Az egyik: A fügefafa Jézus által történt, állítólagos megátkozása nyomán Márk arról számol be, hogy a fügefafa másnap reggelre „gyökerestül kiszáradt” (Mk 11,12-14.20-24), Máté viszont azt állítja, hogy a fügefafa „azonnal” elszáradt (21,19). A másik: Márknál Jairus azt mondja beteg lányáról, hogy „a végét járja” (Lukácsnál azt, hogy „haldoklik”; vö. Mk 216. és Lk 375. l.áb.), Máté szerint viszont azt, hogy „éppen most halt meg” (9,18): ezzel **halottfeltámasztássá** alakítja a beteggyógyítást.

A „Jézus-jelenség” értelmezése szempontjából súlyos következményekkel járt a következő két csodás beállítás.

Márknál mindhárom szenvedésbejelentésben azt mondja Jézus, hogy – meggyőződése szerint – „három nap múltán” ismét „talpra fog állni” (hagyományos fordításban „feltámad”). Ezt a „három nap múltán”-t Máté (Lukáccsal együtt) átalakítja, és azt írja: „a harmadik napon” (16,21; 17,23; 20,19). A „három nap múltán” semitizmus, amely eredetileg csak azt jelenti: „rövid időn belül, hamarosan” (a görögben *meta treisz hémeras*; vö. Mk 14,58; 15,29) A „harmadik napon” viszont (*té trité hémera*) pontos időpont-rögzítés, ha úgy tetszik: pontos **jövendölés** akar lenni, és többek között Jézus „feltámadásának” kivételes, csodaszerű eseményként történő értelmezését szolgálja.

Ezek után már végképp nem csodálkozunk azon, hogy amikor húsvét vasárnap reggel az asszonyok Jézus sírjához mennek, akkor Máté szerint nem egy „fehér ruhába öltözött **fiatalember**” (Mk 16,5), hanem egy „**angyal**” áll elébük, és ad nekik eligazítást (28,2-5).

A fentiekhez képest csak apróságként érdemes megemlíteni, hogy „szívének megesése” Márk szerint a **tanítást** váltja ki Jézusból (ld. Mk 291. l.áb.), Máté szerint viszont a (csodás) **gyógyítást**, ahogyan a 10,8-ban, 19,2-ben és 21,14-ben is beleviszi ezt a mozzanatot Márk szövegébe.

Viszont nagyon izgalmas jelenség az, ahogyan Márk **szövegének megváltoztatásával** (valamint a kétszeres „és íme” kifejezéssel: 3,16-17) Jézus bensőséges, **benne** szellemi-lelki módon végbemenő „látását” és „hallását” (vö. Mk 16. l.áb.) a nyilvánossághoz intézett, **mindenki által** látható-hallható isteni közleménnyé, azaz fantasztikusan csodás jelenséggé változtatja Máté. Márknál azt mondja az égi hang: „**Te** vagy az én szeretett fiam, **bened** gyönyörködöm!” – Máténál viszont: „**Ez** az én szeretett fiam, **benne** gyönyörködöm” (3,17).

Jézus személyének felmagasztalása

Máté ért ahhoz, hogy különféle módszereket alkalmazzon Jézus személyének fölmagasztalása érdekében.

1) Eleve **kizárja** azt, hogy Jézusról is feltételezzünk **minden emberre jellemző** tulajdonságokat.

Egyszerű példa erre, hogy az első „kenyérzaporítás” történetében Máté kihagyja Jézusnak a meglévő élelem mennyiségével kapcsolatos kérdését (Mk 6,38), amint előfordul, hogy más helyeken sem hagyományozza át Jézus kérdéseit: az ő Krisztus-képe alapján Jézusnak nincs szüksége efféle **tájékozódó kérdésekre** (vö. Mk 5,9.30; 8,23; 9,21); de érdekes kivétel például épp a második „kenyérzaporítás” története (15,34).

Jellemző apróság az is, hogy a fügefafa ún. „megátkozásának” történetében Márk beszámolója szerint (Mk 11,13) Jézus „messziről meglátott egy lombos fügefát, és odament, hátha talál rajta valamit, de amikor odaért, semmit sem talált, csak leveleket, ugyanis még nem volt fügeérés ideje”; Máté azonban kihagyja azt, hogy: „ugyanis még nem volt fügeérés ideje” (21,19) – nehogy az a szemrehányás érhesse Jézust, hogy **érthetetlen dolgot** cselekszik.

Súlyosabb példával találkozunk Jézusnak a gazdag ifjával folytatott párbeszédében. Az ifjú kérdésére: „**Jó rabbi**, mit tegyek, hogy örök életet örököljek?”, Márk szerint Jézus így válaszolt: „**Miért** mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak egy valaki: Isten” (Mk 10,17-18). Máté szerint viszont így (19,17): „**Miért** kérdezel engem a jóról? – azaz szerinte Jézus nem utasíthatta el magától a „jó” jelzőt. Persze érdekes ellentmondásban áll ezzel, hogy aztán mégiscsak idézi a folytatást: „**Csak egyetlen valaki van, aki jó**”, de

kihagyja belőle „Isten” megnevezését, vagyis talán elmondhatjuk, hogy „lebegteti” a témát.

2) Apró változtatásokkal *érzékelte*, hogy Jézusnak *különleges képességei* vannak:

Amikor a Genezáreti-tavon viharba kerülnek, és Jézus békésen szendereg a hajóban, Márk szerint a tanítványok ezzel a kérdéssel rázzák föl (Mk 4,38): „Rabbi, nem törődöl azzal, hogy elveszünk?” Máténál viszont így kiáltanak (8,25): „Uram, ments meg minket, mert elveszünk!” Vagyis Márknál a tanítványok még el tudják képzelni Jézus nemtörődömségét, Máténál viszont már „tudják”, hogy csak szólniuk kell Jézusnak a pusztulás elkerülése érdekében, mert *van hatalma* azt megakadályozni.

Márk leírásában a gerázai embert megszálló tisztátalan szellemek – miután Jézus távozásra szólította fel őket – kéri: „Küldj minket a disznókba, hogy beléjük menjünk!”, mire Jézus „megengedte nekik” (Mk 5,12-13), Máté szerint viszont kifejezetten *megparancsolta* nekik (8,32): „Menjete!”

Máté szerint Jézust jellemezte a *pontos jövődőlés* képessége. Az egyik esetet láttuk már az előző alpontban: Szenvedésbejelentéseiben Jézus Márk szerint arról beszélt, hogy „három nap múltán”, azaz hamarosan ismét „talpra fog állni” (hagyományos fordításban „feltámad”), ezt Máté átalakította, és azt írja: „a harmadik napon” (16,21; 17,23; 20,19). – Szintén a szenvedésbejelentésekkel kapcsolatos, hogy Jézusra váró szenvedések között csak Máté nevezi meg konkrétan a keresztre feszítést (20,19; vö. még 26,2).

Jézus „csodatételeinek” leírásai közül kiemelkedik, hogy Márknál Jairus lányának meggyógyításáról van szó, Máté azonban azzal, hogy a „a végét járja” kifejezés helyett azt írja: „éppen most halt meg” (9,18), *halottfeltámasztássá* változtatja a gyógyítást.

Noha nyilvánvalóan kizárt, hogy Máté szentháromságtani értelemben Istennek tartotta volna Jézust, mégis van három furcsa, nehezen értelmező lépése:

Az egyik: Amikor a tetőt megbontva eresztettek le egy bénát Jézus elé, ő „bizalmukat látva így szólt a bénához: „Gyermekem, Isten megbocsátja bűneidet.” Az ott ülő néhány írástudó erre ezt fontolgatta szívében: „Ki ez, hogy így mer beszélni? Istent gyalázza! Mert ki képes megbocsátani a bűnöket, ha nem egyedül Isten?” (Mk 2,5-7). Máté azonban mindössze azt írja: „Ez Istent gyalázza” (9,3)! Kihagyásával *mintha* azt sugallaná, hogy Jézus magának tulajdonította *a bűnök megbocsátásának* egyedül Istent megillető jogát.

A második eset még furcsább, és még nehezebben értelmezhető: Mk 9,42-ben ez áll: „Ha valaki csak egyet is eltántorít Isten útjától ezek közül a kicsik közül, akik *bíznak*, jobb lenne neki, ha malomkövet kötnének a nyakába, és a tengerbe vetnék.” A párhuzamos mátéi hely pedig: „Ha valaki csak egyet

is eltántorít Isten útjától ezek közül a kicsik közül, akik *bíznak bennem...* (18,6). – Márknál minden valószínűség szerint *Istenre* kell vonatkoztatni a kicsik bizalmát, mert ha nincs megadva a „bízni” (a fordításokban általában „hinni”) ige (*πιστευειν*) tárgya, akkor az az evangéliumokban gyakorlatilag mindig Istenre vonatkozik. Elképzelhető azonban, hogy Jézus Márknál is az *őbenne* bízó kicsikről beszélt, akiket az írástudók nem egyszer megpróbáltak „leválasztani róla” (vö. Mk 2,16; 3,22 és Mk 514. l. láb., 1-2. bek.); talán erre utal az „ezek közül” megszorítás. Nehéz eldönteni, melyik az eredeti mondanivaló („Istenben”, vagy „bennem”), de úgy látszik, *mintha* Máté itt *Jézust állítaná Isten helyébe*.

A harmadik eset sem egyszerűbb: Jézusnak a Mk 2,19a-ban olvasható kérdésén – „Vajon böjtölhet-e a násznép, *ha* a vőlegény velük van a lakodalmas teremben?” – Máté látszólag apró változtatást végez (9,15): „Vajon bánkódhat-e a násznép, *amíg* velük van a vőlegény?” Itt azonban nem árnyalatnyi különbségről van szó, hanem a következőről: Az Ószövetségből közismert volt a „*Jahve* mint Izrael népének vőlegénye” kép (Iz 54,5; 61,10-11; 62,4-5; Jer 2,2; Ez 16. f.; Oz 2,18), Jézus pedig azt élte át a Jordánba történt alámerítésekor, hogy nem kell tovább várakozni („Itt a kedvező idő”), Isten jelen van, mégpedig nem leszámolásra kész Bíróként (ahogyan Keresztelő János prédikált róla), hanem szerető Édesapaként, avagy az itteni képet használva, népének szerető Vőlegényként. Ha pedig a vőlegény jelen van a lakodalmas teremben, akkor ez *örömmel* tölti el a násznépet, s az képtelen lesz böjtölni. Isten közelségének ismertetőjegye tehát az öröm, hanem pedig a komor böjtölés. A későbbiekben már nem értették a Jézus kérdésében lévő mondanivalót, s ennek az értetlenségnek, illetve kivégzésének hatására *átértelmezték* azt: Máté szövegében már nem *Isten a vőlegény*, hanem *Jézus* (a részletesebb magyarázatot ld. Mk 86. és 88. l. láb.).

Mindenesetre az utóbbi három eset eszünkbe juttathatja azt is, hogy a megtisztítását kérő leprás Márk szerint „térdre borult” Jézus előtt (Mk 1,40: *gonüpetón*), Lukács szerint „arcra borult” előtte (Lk 5,12: *peszón epi proszópon*), ezzel szemben Máté a kultikus nyelvezet sokkal erősebb, „*hódol, imád*” felhangú kifejezését (*proszküein*) használja itt is, meg a későbbiekben is (9,18; 14,33; 15,25; 20,20), s ezzel a földi Jézus „mögött” az Isten jobbára emelt *Krisztust* jeleníti meg (vö. Mt 4,9-10 // Lk 4,7-8 – Mt 42. és Lk 35. l. láb.).

3) Ezzel elérkeztünk Máté Jézust felmagasztaló technikáinak csúcára, azaz oda, hogy különféle *krisztológiai címekkel ruházza föl* Jézust ott is, ahol Márk nem használ ilyen címeket.

Közismert dolog, hogy Máté számos alkalommal hivatkozik arra, hogy Jézusban „beteljesültek” bizonyos ószövetségi „jövendölések”, „ígéretet”. Ezek az ún. „beteljesedési idézetek”

kifejezetten Máté teológiájának jellegzetességét alkotják, és krisztológiai (illetve részben ekkleziológiai) elgondolásait tükrözik: segítségükkel Izrael és a „pogányok” Messiásaként akarja bemutatni Jézust, Az effajta idézetek számáról megoszlanak vélemények; a következő tízet biztosan közéjük sorolják az egzegéták: 1,22-23; 2,15; 2,17-18; 2,23; 4,14-16; 8,17; 12,17-21; 13,35; 21,4-5; 27,9-10. Máté ószövetségi idézetei közül a leghosszabbat (12,17-21) azért érdemes itt kiemelni, mert „az Úr szolgájáról” (*ebed Jahve*) szóló első izajási éneket (Iz 42,1-4) alkalmazza Jézusra, vagyis azt üzeni, hogy az Izajás által megénekelte *ebed Jahve* nem más, mint Jézus.

A Máté által Jézusra alkalmazott krisztológia címek közül leggyakrabban az „Uram!” megszólításban rejlő „*Úr*” fordul elő. Kétszer (8,2 és 20,30) úgy, hogy az adott helyen Márknál (Mk 1,40 és 10,47) nem olvasható, azaz Máté *betoldja* ezt a megszólítást, kétszer pedig (8,25 és 17,4) – és ez a súlyosabb – úgy, hogy a Márk (Mk 4,38 és 9,5) által használt „Rabbi”-megszólítást *változtatja* „Uram”-ra.

A következő két hely komoly értelmezési problémákat vet föl, de nem lehet kihagyni őket ebből a sorból, mert a súlyos „*Emberfia*”-címet alkalmazzák Jézusra, ráadásul úgy, hogy Máté az egyik esetben (16,13) Jézus szájába adja ezt a kifejezést; szerinte Jézus azt kérdezte tanítványaitól: „Mit mondanak az emberek: *Ki az Emberfia?*”, holott Márknál ez így hangzik (Mk 8,27): „Mit mondanak az emberek, *ki vagyok én?*” – A másik esetben Márknál azt mondja Jézus: „...mondom nektek, hogy minden megbocsáttatik majd az embereknek, a vétkek és a *gyalázások* is, bármennyit gyalázkodjanak is, ha azonban valaki a szent Léket gyalázza, annak nincs bocsánata soha örökké, hanem örök véték foglya” (Mk 3,28-29). Máté viszont az általános „gyalázkodásokat” Jézusra szűkíti: „Ha valaki *az Emberfia* ellen emel szót, megbocsáttatik neki, de ha valaki a szent Lélek ellen emel szót...” (12,32).

Máté egyetlen helyen vonatkoztatja Jézusra az „*Isten fia*” címet. Márknál Péter apostol így vall Jézusról: „Te vagy *a Messiás*” (Mk 8,29), Máté megtoldja ezt: „Te vagy a Messiás, *az élő Isten fia*” (16,16).

Végezetül a talán legáruklódóbb módosítás: Ahogy az imént láttuk, Péter Márk szövege szerint is „*a Messiásnak*” („Krisztusnak”) vallotta Jézust (Mk 8,29), mint azután Máté szövege szerint is (16,16), de ahogy a folytatásban kiderül: Márknál Jézus sehogyan sem foglalt állást Péter véleményével kapcsolatban!! Már csak a messiási cím (elvi) többértelműsége miatt sem válaszolhatott egyszerű igennel (még utalásszerűen sem), de azért sem, mert *a közgondolkodásbeli értelmezést* határozottan vissza kellett volna utasítania; ráadásul – noha mindenfajta hagyományos messiásvárást elutasított (ld. Mk 12,35-37) –, Istenről szóló üzenetével mégiscsak valamiféle „messiási” küldetést akart teljesíteni, azaz nagyon is konkrét

„üdvösségre” akarta vezetni népét, *igazi* politikai, társadalmi, vallási stb. szabadságra és békére (vö. Lk 4,17-21; 13,34-35; 19,42 – vagy Mt 5,41). Jézus állást-nem-foglalását tehát semmiképp sem lehet Péterrel egyetértésként értelmezni, mint ahogy a nép elképzeléseivel való egyetértéseként sem.

Megerősíti ezt, hogy Péter nyilvánvalóan igenlést várt Jézustól (ahogyan ezt Máté majd betoldja: 16,17), mint ahogy az evangélium első olvasói is, akik már Messiásnak tartották Jézust. Evangéliumának felirata (Mk 1,1) azt tanúsítja, hogy Márk is annak tartotta; ha tehát tudott volna olyan hagyományról, amely szerint Jézus egyetértett Péter felfogásával, aligha hallgatta volna el!

Tehát Jézus ténylegesen csak annyit mondott itt, hogy „senkinek se beszéljenek *őróla*” (*peri autu*): A tanítványoknak *nem* Jézus *személyét* kell igehirdetésük középpontjába állítaniuk, *hanem* Jézusnak Istenről és az ő országáról szóló *üzenetét*, és azt tetteikkel is hitelesíteniük kell (vö. Mk 6,12-13).

Mindezek ellenére Jézus személyét felmagasztaló buzgalmában Máté teljesen az ellenkezőjére fordítja Márk szövegét, és ezzel Jézus felfogását is: Márk szerint Jézus „erre keményen rájuk szólt, hogy senkinek se beszéljenek *őróla*” (Mk 8,30), Máté viszont azt írja: „Akkor keményen rászólt a tanítványokra, hogy senkinek se beszéljenek arról, hogy ő a Messiás” (16,20).

(2019. október)

KRISHNAMURTI

AZ ÉLET KÖNYVE (RÉSZLETEK)

Az állatok erőszakosak. Az emberek, akik az állatvilágból fejlődtek ki, szintén erőszakosak. Természetükhöz tartozik az erőszakosság, harag, féltékenység, irigység, hatalomvágy, pozíciószerezés, presztízs és mindenekelőtt az uralkodásra törekvés, valamint az agresszivitás. Az emberek erőszakosak - ezt bizonyítja számtalan háború is -, közben pedig kialakítottak egy ideológiát, amelyet erőszakmentességnek neveznek.

Amikor tényleges erőszakra kerül sor - például háború két ország között -, mindenki részt vesz benne, és még élvezi is. Valóban erőszakosak vagyunk - ugyanakkor ismerjük az erőszakmentesség eszményét -, így máris konfliktusba kerülünk. Mindig arra törekszünk, ne legyünk erőszakosak - ez szintén része a konfliktusnak. Fegyelmezzük magunkat, hogy szelídek legyünk - és ez megint csak a konfliktust erősíti. Tehát, amikor erőszakosak vagyunk, és az erőszakmentesség ideálját valljuk, lényegében agresszívek vagyunk. Első teendő, hogy felismerjük erőszakosságunkat, és ne próbáljunk mentesülni az erőszaktól. Az erőszakot a maga

valójában kell szemlélni, nem szükséges értelmezni, korlátozni, legyőzni, elnyomni. Úgy tekintünk, mintha először találkoznánk vele - vagyis minden gondolat nélkül. Már elmagyaráztam, mit értünk egy fa ártatlan szemlélésén, ami az elképzelt kép nélküli nézést jelenti. Az erőszakot ugyanígy kell szemlélni. Válasszuk le róla a hozzá kapcsolódó képzeteket, feledkezzünk meg magáról a szóról és az elnevezésekhez kapcsolódó gondolatokról. Mindenféle gondolat nélkül szemlélni valamit olyan, mintha először látnánk, éppen ezért nevezhetjük ártatlannak ezt a szemlélődést.

Szemlélhetjük az erőszak tényét - ilyesmi nemcsak kívül létezik, hanem bennünk is -, oly módon, hogy nincs semmilyen időintervallum a figyelés és cselekvés között. Ez azt jelenti, hogy a tökéletes figyelem segítségével megszabadulhatunk magától az erőszaktól. Méghozzá teljesen megszabadulhatunk tőle, mivel nem adunk időt olyan ideológia megjelenésére, amely a megszabadító pózában tetszeleg. Ehhez azonban nagyon mély meditációra van szükség, nem csupán szóbeli egyetértésre vagy ellenkezésre. Nem figyelünk semmire: elménk, agysejtjeink úgy kezelik az erőszak ideológiáját, mintha sohasem ismertük volna az erőszak tényét. Az erőszak tényét egy ideológián keresztül nézzük, és ezáltal jön létre az időintervallum. Amikor pedig elfogadjuk az időt, nincs vége az erőszaknak, tehát továbbra is erőszakot gyakorolunk, miközben erőszakmentességet prédikálunk.

Szerintem az erőszak fő oka, hogy mindannyian belső, lelki biztonságra törekszünk. A belső biztonságérzet váltja ki a külső biztonság igényét. Mindannyian biztonságra, bizonyosságra, megbízhatóságra vágyunk. Azért alakult ki a házasság intézménye, hogy birtokoljunk egy férfit vagy nőt, és biztos legyen a kapcsolatunk. Amennyiben ezt a kapcsolatot támadás éri, erőszakossá válunk, mivel belső, lelki szükségletünk, hogy mindennel szemben bebiztosítsuk kapcsolatunkat. Egy kapcsolatban azonban nem létezik olyasmi, mint biztonság vagy bizonyosság. Lelkileg szeretnénk biztonságban lenni, pedig állandó biztonság nem létezik.

Így tehát az erőszakhoz hozzájáruló okok világszerte elterjedtek és tombolnak. Úgy gondolom, bárki, aki csak kis figyelmet szentelne arra, mi folyik a világban, komolyabb előtanulmányok nélkül megfigyelheti és megtalálhatja saját magában azokat a dolgokat, amelyek külső okai ennek a rendkívüli brutalitásnak, érzéketlenségnek, közönynek és erőszaknak.

Mindannyian belátjuk az erőszak felszámolásának fontosságát. Kérdés, hogyan szabadulhat meg az egyén az erőszaktól, nemcsak felszínesen, hanem lelkiileg teljesen és véglegesen? Amennyiben az erőszakmentesség eszménye nem szabadítja meg

elménket az erőszaktól, az erőszak okának elemzése vajon segít-e feloldani magát az erőszakot?

Végül is ez az egyik fő problémánk. Az egész világ az erőszak béklyójában vergődik. Mindenféle háborúk dúlnak, harácsoló társadalmunk lényegében erőszakra épül. Ha az egyének megszabadulnak az erőszaktól - teljesen, lélekben is, nem csak felszínesen vagy hangzatos frázisokban -, hogyan valósíthatjuk ezt meg, anélkül, hogy önzővé válnánk?

Gondolom, érthető a probléma. Amikor az a gondom, hogy az elmét megszabadítsam az erőszaktól, és olyan irányelveket követek, amelyek szabályozzák az erőszakot és erőszakmentességre változtatják át, az biztosan önző gondolkodásra és cselekvésre ösztönöz, mivel elmém állandóan arra összpontosít, hogy megszabaduljon egy dologtól, és megszerezzen egy másikat. Amúgy belátom, mennyire fontos, hogy az elme teljes mértékben megszabaduljon az erőszaktól. Mi tehát a teendőm? Az biztosan nem kérdéses, hogyan legyen valaki erőszakmentes. Tény, hogy erőszakosak vagyunk, és amikor azt kérdezzük, hogyan ne legyünk erőszakosak, csak egy ideált hozunk létre, ami véleményem szerint számunkra tökéletesen jelentéktelen. Ha viszont valaki képes szemlélni és megérteni az erőszakot, akkor talán van esély a végleges megoldásra.

Láthatjuk, hogy a világban most is tobzódik a gyűlölet. A gyűlölet légkörét apáink, őseink és mi magunk teremtettük meg. Ez a tudatlanság tehát kétségtelenül a múltba vezet. A gyűlölet nem magától jött létre, hanem emberi butaság vagy történelmi folyamat eredménye. Együttműködtünk elődeinkkel, akik valamikor a múltban elvetették a gyűlölet, félelem, kapzsiság magját. Most pedig részt veszünk a gyűlölet világában, amíg elnézőek vagyunk vele szemben.

A világ pedig nem más, mint az egyén kiterjesztése. Ha az egyén vágyat érez, hogy elpusztítsa a gyűlöletet, előtte fel kell hagynia a gyűlölködéssel. A gyűlölet elpusztításához meg kell szabadulni a gyűlölet minden kisebb és nagyobb formájától, és amíg ez nem sikerül, addig az egyén a tudatlanság és félelem által vezérelt világban fog élni. A világ önmagunk kiterjesztése és többszörözése, de nem létezik egyének nélkül. Létezhet mint idea, állam, társadalmi szervezet, de az idea megvalósításához, a társadalmi vagy vallási szervezet működtetéséhez egyénekre van szükség. Az egyén tudatlansága, kapzsisága és félelme megtartja ugyanezeknek a felépítményét. Amennyiben az egyén változik, vajon befolyásolhatja-e a gyűlölet, kapzsiság világát? A világ ugyanaz nagyban, mint mi kicsiben, és ameddig meggondolatlanul viselkedünk, a tudatlanság, gyűlölet és kapzsiság foglyai vagyunk. Amikor azonban az egyén megfontolt, elmélkedő és tudatos, egyrészt elszakadhat a fájdalom és szenvedést kiváltó borzalmas okoktól, másrészt pedig megértheti, hogy létezik egyetemesség és teljesség.

Az biztos, hogy azzá válunk, ami ellen harcolunk... Amikor mérgesek vagyunk, és találkozunk egymással, vajon mi lesz az eredménye? Még több harag. Azzá leszel, ami én is vagyok. Ha gonosz vagyok, és te gonosz eszközökkel harcolsz ellenem, akkor te magad is gonosszá válsz, bármennyire helyesnek érzed, amit teszel. Ha brutális vagyok, és te kegyetlen eszközökkel akarsz legyőzni, hozzám hasonlóan brutálissá válsz. Ezt csináljuk már évezredek óta. Vajon van-e más megközelítés, mint az, hogy a gyűlölet gyűlölettel csapjon össze?

Amennyiben erőszakos eszközöket használok, hogy leküzdjem magamban a haragot, rossz eszközöket alkalmazok jó cél érdekében, ezért a jóság megszűnik létezni. Ebben nincs megértés. Nincs transzcendentális harag. A haragot toleránsán kell tanulmányozni és megérteni, nem pedig erőszakkal győzedelmeskedni fölötte. A haragnak számos oka lehet, ezek megértése nélkül nem szabadulhatunk tőle.

Megalkottuk az ellenséget, a gonoszt, mi magunk váltunk ellenségé, és nem lehet véget vetni az ellenségeskedésnek. Meg kell értenünk az ellenségeskedés okát, nem szabad tovább táplálni gondolatokkal, érzésekkel és cselekedetekkel. Ez a fárasztó feladat állandó öntudatosságot és intelligens rugalmasságot igényel, mivel a társadalom és az állam olyan, amilyenek mi vagyunk. Az ellenség és barát meghatározása gondolatainkban vagy cselekedeteinkben alakul ki.

Felelősek vagyunk az ellenségeskedés kialakulásáért, tehát sokkal inkább fontos tudatában lenni saját gondolatainknak és cselekedeteinknek, mint barátokkal és ellenségekkel foglalkozni. A helyes gondolkodás véget vet ennek a felosztásnak. A szeretet túllép barát és ellenség kategóriáin.

BULÁNYI GYÖRGY

MERRE VISZ AZ ÚT?

Aligha van, aki tagadná Jézus jó szándékát. S aligha van, aki állítani merészelné, hogy törekvéseit siker koronázta. Jelen van-e egyáltalán az emberiség történelmében, vagy csak hivatkozunk rá? Csak hivatkozunk rá, de hivatkozásaink elfedik törekvéseit. Vallásos keresztény családban nevelkedve, kispapnak szegődve, hét évig teológiát tanulva, pappá szentelődve – magam is elmentem törekvései mellett. Pedig még meg is szerettem Jézus személyét. Így is elmentem mellette. Hogyan volt ez lehetséges? Úgy, hogy az emberiség jézusutáni történelmének summája: Jézus törekvéseinek elfedése, és bizonyítása annak, hogy semmi sem valósult meg azokból. Lehetséges-e ez, ha egyszer nevének ismételtetésétől hangos e kétezer esztendő? Lehetséges. Azért lehetséges, mert olyasmit tulajdonítunk neki, ami tökéletesen elfedi azt, amit

akart. Életművének jelentőségét abban foglaltuk össze, hogy önként vállalt halálával, és helyettünk, kiengesztelte az Istent. Az Istent, akit ősszüleink vétkével – mi, akik tízezer évvel később születünk – magunkra haragítottunk. A mi dolgunk: elfogadni Jézustól, hogy immár össze vagyunk békítve Istennel, hogy immár semmi sem áll üdvösségünk, megmentődésünk útjában.

Aki az Istent despotának képzeli, szóba állhat ezzel a képtelenséggel. De ez az istenkép bűzlik, emberbúze van. Ember találta ki, akinek a lelke mélyén ott a törekvés, hogy despota legyen: Tomoceanszkatiti, aki képes Gyugyukká nyomorítani embertársait – ahogyan Sántha Ferenc rajzolja Az ötödik pecsétben. Jézus istenének semmi köze ehhez a megalomán örült Istenhez, ehhez az embernek is csak torzóhoz. Jézus Istene inkább a tékozló fiú apjára hasonlít. Ezt az Istent nem kell kiengesztelni. Ezt az Istent nem is lehet kiengesztelni. Ezt az Istent Jézus halála végtelen szomorúsággal tölti el. Azonnal nullifikálja is e halált azzal, hogy feltámasztja Jézust. Ennek az Istennek vagyunk tékozló és nem tékozló lányai, fiai. Ez az Isten a nem tékozlókat magánál tartja otthonában, és mindenét megosztja velük. A tékozlók miatt halálos bánatban van, s amikor abbahagyják a tékozlást, jobban elhalmozza őket javaival, mint a nem tékozlókat. Egyszerűen csak él és szolgálva szeret. Így aztán engesztelhetetlen is. A végtelen szeretet nem ismerhet ilyesmit. A magam szeretete nem végtelen, de én sem vágyom rá soha, hogy engeszteljenek. Ha egy testvérem-gyerelem messzire kóborol, csak arra vágyom, hogy haza jöjjön, és végre megölelhessem. Nem arra, hogy engeszteljenek. Kielégülök attól, hogy hazajött.

Jézusnak esze ágában sem volt Istent engesztelni. Az evangéliumok nem is ismerik ezt a fogalmat; s a szót sem! Jézus csak jó akart lenni, mert az Isten jó, s fiainak, lányainak is az a dolguk, hogy jók legyenek. Jézus meghalni sem óhajtott. Élni akart Isten Országának megvalósulásáért. Hogy Isten tolmácsként nem vállalja, nem vállalhatja, amit tanácsoltak neki, hogy ti. felhagyjon e szerepével, hogy ne legyen tolmács – ez igaz. Hogy a soros főpap – szakmájának megfelelően – ezért Jézust, mint Izrael soron levő tolmácsát-prófétáját, kivégezteti – ez is igaz. De Jézus minden lehető, tőle telhető, megtett azért, hogy ne végezzék ki őt. Az, hogy felhagyjon küldetésével, ez nem volt számára „lehető”. Nem akarta, nem vállalta önként a halált, csak odahelyezte életét, csak elviselte halálát. Ember volt, aki élni akart, de nem vágyott meghalni. Istennek sem volt semmi jó benne, hogy kivégezték őt. Ellenkezőleg: azt remélte, hogy meg fogják becsülni a Fiát.

A kereszténység elmúlt kétezer esztendeje e jézusi halál körül köröz. Úgy köröz, hogy megdicsőíti e halált, ahelyett hogy szégyelné azt az egész emberiség nevében. Annak a nevében, mert nem a zsidók ölték meg, hanem az Istent nem vállaló emberiség ölte meg őt. A zsidók csak kéznél voltak. Akármelyik nép meg-

teszi Jézus küldötteivel ugyanezt. Akármelyik nép főpapja, Kaifása, kész rá. Legfeljebb idő múltával majd bocsánatot kér. A zsidóknál sem Jézus volt az első, akit meggyilkoltak Isten tolmácsai közül; s nem is az utolsó. A kereszténység nem tudja és nem is akarja bevallani, hogy Jézusnak azért kellett meghalnia, mert rendszeridegen volt. Rászolgált a halálra, mert Jézus üzenete valójában ez: Annak ellenére, hogy Isten teremtett világában mozogtok, istenidegen világot csináltok magatoknak. Aki ilyen üzeneteket közvetít, annak meg kell halnia. Aki istenidegennek mond minket, az számunkra rendszeridegen. Aki kihúzza az erkölcsi talajt a lábunk alól, az haljon meg. Az embert, – mindannyiunkat – lehetetlen helyzetbe hozó üzenete miatt a világ és benne a keresztények sem tudnak mást tenni, mint Jézust és minden őt értő követőjét kiutálni a társadalomból, s ha mód van rá, az életből is.

A kereszténység válasza a jézusi üzenetre ezért – a teljes elutasítás. Megcukrozva utasítjuk el: nagyon szép, de utópia. Utópia, azaz Isten teremtett világában nincs hely arra, amit Jézus üzen nekünk, amit az Isten vár az embertől. Nincs, mert Jézus Istene számunkra rendszeridegen. Senki se tagadja, hogy nagyon szép a végtelenül tökéletes meg a végtelenül irgalmas Istennek a képe meg ország-koncepciója is. De mi nem tudunk és nem is akarunk tökéletesek és irgalmasok lenni. Még nem végtelenül, azaz végesen sem. Ragaszkodunk az uralkodáshoz, a többet birtokolni akaráshoz, s az ezeket biztosító jogrendhez. Felhőkanalazásnak, álmodozásnak minősítjük ezeknek az ellenkezőjét; mindazt, ami nem kikényszeríthető. Az emberiségnek és benne a kereszténységnek ez a válasza a jézusi üzenetre. Részletezem ezt egy kicsit. Ha Isten nevében igazolod, hogy uralkodhassam; azaz hogy pl. nem a dolgozók kollektívája, hanem magam nevezhessem ki a tőkémmelett létrehozott vállalatom vezetőit..., s ha ennek következtében adhatom akár százszorosát is az egy dénárnak a vezérigazgatónak, aki utcára teszi a munkavállalókat, ha úgy, ha ezt kívánja a profit, az Isten ellenlábasa, a Pénz...; akkor rendben van. Ha tehát az Isten nevében hirdeted, hogy a Mammon az Isten, s uralkodhatom úgy, ahogy akarok, akkor minden rendben. Akkor építhetsz templomot és liturgiázhatsz benne istenednek, ahogy akarsz.

Ha vallod, hogy igenis a többet birtokolni akarásban van az ember élete, és pert indíthatsz testvéred ellen, hogy megossza veled az örökséget, mert azt gondolod, hogy a birtokolható javak bőségében rejlik az Isten által neked adott élet célja és értelme, – akkor minden rendben. Akkor építheted a templomot és liturgiázhatsz benne. Ha vallod, hogy megvédheted magad azoktól, akik rá akarják tenni kezüket arra, ami a tiéd; hogy megvédheted magad akár perrel, akár világháborúval, de mindenképpen az Istentől eredőnek mondott fegyveres hatalom segítségével /mert hiszen az Isten szolgálatában viselünk és forgatunk kardot, s ezt a szentírások is tanúsítják/, akkor építheted a templomot

és liturgiázhatsz benne... a többet birtokolni akarás és a fegyveres hatalom Istenének. Akit aztán mindenhatónak is fogsz nevezni meg a Seregek urának-istenének is, ahogy Jézus soha nem titulálta Atyját. Akkor... Csakhogy ez a véres és tőkés Isten nincsen. Ha megvallod ezt az Istent, aki nincsen, akkor felépítheted büszke és látható épületét annak a látható egyháznak, amelyen a pokol kapui sem vesznek erőt. Nem vesznek? Nem bizony, mert a joggal, a megvédhető igazsággal, a fegyverek igazolásával már be is vannak építve egyházadba a pokol kapui. Már rég erőt vettek rajta.

„*Oh ha talán vagytok, kik meghallgattatok eddig,
El ne ijedjete, a hadakat nem folytatom én most*”

– írja Vörösmarty a Zalán futása IX. énekében. Nem folytatom az eddigieket, a hadakat, amikkel bizony le akarom rombolni mindazt, ami századoknak, évezredeknek kedves, vagy legalább is megszokott. Az ember tiszte: időnként megállni és kérdezni. Azt is, hogy nem tévedek-e. Azt is, hogy nem tévedett-e Jézus is. De hát ő az Isten Fia! Hogyan tévedhetne?! Hagyjuk akkor el most e második kérdést! Legyen elég annyi, hogy: nem tévedek-e én. Nem tévedünk-e mi, barátaim? Akkor is, ha Jézus nem tévedett, és igaz mindaz, amit mondott? És igaz mindaz, amit tanultunk tőle?

Hátha nem így verik a cigányt, ahogy elmondtam? Hanem hogyan? Egyfajta kettős könyveléssel. Az egyik könyvbe róják a történelmet, ami olyan, amilyen. Benne van Jézus meg a többi kiközösített, kiátkozott is: a kereszt, a kínváltások, meg a máglya. De Istennek van egy másik könyve is. Abba van feljegyezve a szentek imája és áldozata. A szenteké, akik róják Kalkutta utcáit, hogy illő módon haljanak a holtak. Akik járják a Trastevere sikátorait, hogy Kalazancius megmossa és betűvetésre meg hittanra okítsa az utcán kallódó gyerekeket. A szenteké, akikről Kosztolányi ír a Számadásban:

*Térdelve, föltárt hassal, láncra kötve,
Templomba, kórházakba, börtönökbe
Lassan vonul a roppant karaván,
Siess te is oda, igaz körödbe
s – égő kanóc – lobogj velük örökre
elégedetlenség szent olaján.*

Nem írhatom ide az egész szonett-koszorút, amely beszédesen tanúsítja, hogy van egy másik út is, és ez sem lehet idegen Jézustól. Helye van az üzenetben! Mondjátok meg Jánosnak, hogy a vakok látnak, a sánták járnak, leprások tisztulnak... és a szegényeknek hirdetik a jóhírt. És elküldte őket kettesével: Gyógyítsátok meg a betegeteket és hirdessétek az Isten Országát! – Dolgozzál te is e másik könyvnek, amelybe a szentek imáját és áldozatát írják, és többre mész vele, mintha elégetnek a Campo di Fiori-n, mint Giordano Bruno-t, vagy az innsbrucki székesegyház tövében, mint Hutter Jakobot. Így mentsd meg lelkedet, és akkor békén mondhatod imádat a székesegyházban.

Ki ismeri Teréz anya ezernyi névtelen lányának nevét? Nem tettek-e annyit Isten Országáért mint e félszázad összes elnémitott teológusai, akiknek nevét zászlóként lobogtatják a Kaifások orra alá? Fontosabb-e a hírnév, mint a tett? Azt mondod, hogy kötelez téged a hűség a megismert teljes jézusi üzenethez; az, hogy közvetítsd Isten egész üzenetét! Mit érsz el vele? Néhány kiadvány feljegyzi neved és kálváriád. De a „hívek” Kaifás intésére ma is kiáltják a Feszítsd meg!-et. Kiközösítenek, elszigetelnek, búra alá helyeznek, s kiszívják alóla a levegőt. Csak azt éred el, hogy Isten soros tolmácsát megint elnémitják. Legfeljebb azt éred el, hogy az érzékenyebb lelkű Kaifásoknak lelkiismeret-furdalásuk támad. Csak azt éred el, amit Jézus: istenkáromlónak bélyegeznek. Esetleg rehabilitálnak pár száz évvel halálod után, amikor már igazán semmi szükséged sincs rá. Amikor a világnak se nagyon van szüksége rehabilitációra, mert az óvodások is tudják már, hogy a Föld forog a Nap körül. Aztán gondold meg: igaz ugyan, hogy Isten Jézus által közölte velünk az idők végezetéig érvényes üzenetét, de még csak kétezer esztendő telt le. Van idő, hogy megvalósuljon az is, ami ma még nem lehetséges. Nem látod, hogy a szentek imája és áldozata az, ami ma lehetséges? Tett, ami termékenyít, ami nem pusztá prófétai szó? – Szó, ami csak falra hányt borsó Kaifásnak is, meg a „híveknek” is.

A történelem uráé az egész kettős könyvelés. Isten számba veszi a ki nem mondott szót, üzenetet is, ha imádság és tett van mögötte. Bízzál benne, hogy van kettős könyvelés, s te írd életedet bátran a másik könyvbe, majd Isten elvégzi a végső számadást, s abban ott lesznek a te imádságaid és tetteid is. Megérted-e, hogy a prófétai szóval sem tegnap, se ma nem mész semmire? Ma sem, ahogyan kétezer éve sem. Csak Golgotára mész.

Mindazonáltal. Mindazonáltal. Mindazonáltal. Háromszor is mindazonáltal! Jézus tudta mindazt, amit az előző fejezetben elmondtam, vagy sem..., de ő egyszerre írt Isten mind a két könyvébe. Jót is tett, meg ki is hirdette Isten végérvényes üzenetét, az Isten Országát.

Kovács Imre 1937 tavaszán megírta A néma forradalom c. könyvét A királyi törvényszék rögvést elítélte őt nemzetgyalázásért. Azt mondta el könyvében, hogy a feudalizmus, a nagybirtok halálos ölelésében a magyar agrárproletáriátus, a 3 millió magyar koldus, egykézis és kivándorol és szektákba menekül. Ez a harmadik is azt jelentette, amit az egykézis és a kivándorlás. Azt, hogy lemondott a földi jövőről, sorsának jobbra fordulásáról, s már csak az égi hazában reménykedik. Nem sokáig tartott az agrárproletáriátus jámbor hívó mozgalmá és buzgalma. Hitler megmozdulására kaszárkeresztesekké lettek, majd a vörös hadsereg ideérkeztével – ha félve és bizonytalanul is – de meghallották a Párt földosztásra felhívó szavát. Ahogyan Galileában történt. A csodálatos kenyérszaporításakor, amikor is megindult Jézus felé

ötezer férfi, hogy királlyá tegye. Jézusnak gondot okoz a megvendégelték tudatában lejátszódó félreértése az Isten Országának, s tanítványaival Szíriába menekül hosszú nyári vakációra – mielőtt át akarnák őt a galileaiak ültetni Heródes vagy Kaifás székébe. Valami új stratégiát kell kieszelnie, hogy megértse Galilea népe, hogy az Isten Országa valahogyan másképpen készül. Nem úgy hogy valakit királlyá tesznek. De Kovács Imre magyar agrárproletárjainak szektát elhagyása is, Galilea népének Jézus felé indulása is világosan mutatja, hogy a csak az égi hazában reménykedés természetellenes, az ember végső kétségbeesésének terméke. Akárki és akármi történelmi esemény – pusztai vendégség, Hitler vagy Sztálin – visszahozza az ember reményét. A reményt, hogy élni tudunk Isten teremtett világában is, nem csak a teremtetlen, égi hazában. Isten előbb idelent vendégeli meg az embert.

Mondok három nevet a magyar reform-korból: Széchenyi, Vörösmarty, Petőfi. Mindhárman mélyen vallásos emberek voltak, habár nem biztos, hogy minden vasárnap templomba jártak. Közös jellemzésükre idézem Petőfi egy versének néhány sorát, melyben ugyan csak magát rajzolja. Húsz éves volt mindössze, amikor írta. A címe: Én.

*A világ az Isten kertje,
Gyom s virág vagytok ti benne,
Emberek!
Én e kertnek egy kis magja,
De az úr ha pártom fogja:
Benne gyom tán nem leszek.*

Különbeket, mint ők, e háromnál a múlt század első feléből nem ismerem. De eszük ágában sem volt igénybe venni a kettős könyvelést. Egyiket golyó találta, a másik kettőnek elméje elborult. Nem voltak Jézust értő emberek, de félre sem értették őt, miként a pusztai megvendégelték, s miként a keresztény kétezer esztendő. A múlt század első felében nem volt kiktől tudomásul venniök, hogy mit akart a názáreti ács. De Jézus felé tapogattak, ha nem is jutottak el hozzá. Tudtak arról, hogy Isten az embernek adta a Földet, s a csúnyácska hazát szebbé akarták tenni. S feltették maguknak a kérdést, hogy mi végre vagyunk a világon, s válaszoltak rá: egy nemzetet kivívni a mély süllyedésből. S nem az volt az ambíciójuk, hogy ágyban párnák között haljanak meg. Törekvéseikből lett Lánchíd, Tisza-szabályozás, s minden igazra, jóra, szépre és szentre nyitott nemzeti irodalom. Nemzeti!? S ennek mi köze az Isten Országához? Van köze, mert csak nemzeti irodalom létezik. A Biblia is – ha tetszik, ha nem – zsidó nemzeti irodalom. Lehet, hogy valaki nem ismeri az evangéliumot és Jézust, de azt, hogy embertársain segítenie kell, azt tudnia kell a nemzeti irodalmakból is, ha ember és az embert megteremtő Isten Lelke van abban, aki írja és olvassa ezt a nemzeti irodalmat.

Bizony többet akartak, mint Kalkutta utcáin összeszedni a haldoklókat. Kilenc millió jobbágnak

akartak emberibb életet. S e jobbágyok képviselőjének a gyermek-Széchenyi – szülei akaratóból – kezét csókolt még, mert tőlük kapják a kenyeret. Álljunk meg! De hiszen forradalom, szabadságharc, csaták, fegyverropogás, Világos, önkényuralom lett a következménye nagy-nagy jó szándékunknak! Belé is örült Széchenyi is, Vörösmarty is; Petőfi meg belehalt Segesváron. Sorsukból kellene valamit nekünk, késő unokáknak megtanulnunk. Mit? Az evangéliumot, amit a názáreti ács hirdetett.

Illenék valamit világosan látnia a keresztény embernek. Az emberiség eddigi történelme utópiának minősíti az evangéliumot. Az evangélium viszont mára utópiának bizonyítja már az emberiség eddigi történelmét. A Tisza-pusztulás kicsiny előjele az ökológiai katasztrófának. Uganda, Koszovó, Csecsenföld, öböl-válság – pedig jelei annak, hogy nem lesz, és nem lehet a Föld a nem-szelideké. S az egyre végzetesebbé táguló különbség a kevés gazdagok, és a milliárdnyi szegény között előreveti árnyékát a neoliberalizmus, a jelenlegi gazdasági rend, tarthatatlanságának és összeomlásának is. S mindez együtt – annak, hogy a Föld nem lesz a miénk, ahogy Vörösmarty énekelte:

Sóvár szemmel néz az ég felé, Mert hajh a Föld! Az nem övé.

Amint mondtam, illenék valamit világosan látni. Mit? Azt, amire Marx tanított, ha már Jézustól nem akarjuk tudomásul venni, amit a gazdag ifjúnak mondott. Azt, hogy nem akarhatsz többet birtokolni, mint amennyi testvérednek jut. A pleonexia, a többet birtokolni akarás, amikor már hatmilliárdan élünk a földön, a biztos ökológiai vagy/és nukleáris katasztrófa előidézője.

Marx nem Jézus, hanem az emberi történelem tanítványa. Úgy tudta, hogy az ember – még ha a megváltó proletariátushoz tartozik is – magától soha nem adja közösbé, ami az övé; tehát erőszakkal el kell venni tőle. Kísérletét a Szovjetunióban s kapcsolt részeiben, minálunk is, a neoliberalizmus ereje tönkre verte, bár Kínában egyelőre még lábán áll.

De hiába áll, mert a történelem tanítja, hogy szuronyokkal sok mindent lehet tenni, csak ülni nem lehet rajtuk. Idő kérdése csak, hogy a kínai terrornak is vége szakadjon. Jézus viszont – Marx ellenében – úgy tudta, hogy az ember az Isten népe is. Az Isten népe viszont képes arra, amire az az ember, aki nem tartozik Isten népéhez, még nem képes. Itt az idő, most vagy soha – mondom Petőfivel. És kérdezem: van-e Istennek népe? Van-e nép, amely képes lemondani a pleonexiaról? Van-e nép, amely beéri annyival, amennyi testvérednek jut?

Ezt a kérdést nem lehet megkerülni. Ezt a kérdést nem lehet kikerülni. Ki kell találnia az Isten népének valamit, hogy mindenki dolgozhassék az Isten Országának szőlejébe, s ne legyen zúgolódás, hanem érje be mindenki az egy dénárral. A tőkéstársaságok

világuralmát nem tudjuk megdönteni; de azt, hogy az Isten népén uralkodhassék, megakadályozhatjuk. Hogy a tőkés egyikünknek egy dénárt ad, másikunknak meg százat, ezt az istentelenséget nem tudjuk megszüntetni. De azt, hogy akármennyit is ad, mi, az Isten népe, megosztozunk rajta, megtehetjük. Rajtunk áll. Hogy ne szüntethesse meg munkahelyeinket – ma az enyémet, holnap a tiédet –, nem akadályozhatjuk meg. De azt, hogy a sétálni küldöttnek ugyanúgy jusson kenyér, mint akinek megmaradt a munkája, megtehetjük. Hogyan lesz ebből valóság? Nem tudom. Nem is kell tudnom. Annak a kisközösségnek kell tudnia, amelyikhez tartozom. Amelyiknek ezt az osztozást Isten dicsőségére, ember javára, Isten és ember örömeire el kell végeznie. Mert sem a cserebogarak halhatatlanságával, sem Jézus szavainak analizálásával nem érdemes foglalkozni, ha nem születik meg belőle az isteni, a jézusi tett.

Tudomásul kell venni, hogy ez a kairos, a mostani idő, követelménye. Hogy mellébeszélés, hogy Isten Országát lehet kommuna nélkül is építeni, meg lehet kommunával is, ha valaki éppen úgy akarná. Hogy mellébeszélés, hogy – most idézet következik – „erre lehet nevelni, biztatni, lehet példákat felmutatni, lehet és kell imádkozni, de teljesítési elvárásokat kár erőszakolni.” Ezeket a szavakat a Bokor kommuna- vitájából idéztem. Azért mellébeszélés az idézett szöveg, mert arra, ami e szövegben kárnak mondatik, senkinek nincsen semmiféle lehetősége.

Csak arra van ugyanis lehetőségünk, hogy elmondjuk, amit Jézus a gazdag ifjúnak elmondott. Jézusról, pedig talán még sem lehet azt mondani, hogy nem várja ki a Lélek mozdulását, hanem erőltet, és teljesítési elvárásokat erőltet. Nem erőlteti! Annyira nem erőlteti, hogy hagyja elmenni a gazdag ifjút. Szavai azonban egyértelműek: nem teszik lehetővé Isten népe számára, hogy a testvéri osztozás nélkül is Isten népének képzelhesse magát. Hagyja elmenni a gazdag ifjút, s a vele maradóknak, a kommunában élőknek, mondja el a szomorú valóságot, hogy a gazdagnak, a nem-osztozónak nehezebb bejutnia az Országba, mint a tevének átbújnia tú fokán.

S most megismétlem, amit az elején mondtam. Aligha van, aki állítani merészelné, hogy Jézus törekvéseit siker koronázta volna. Jelen van-e egyáltalán az emberi történelemben, vagy csak hivatkozunk rá? Csak hivatkozunk rá, de hivatkozásaink elfedik törekvéseit. S mért van ez így? Mert nincs módja Jézusnak teljesítési elvárásokat erőszakolni. Mert nincs módja azt tenni, amit kárnak mondott az idézett szöveg. Mert Jézus csak hívni tudja, azokat, akinek van fülük a hallásra. Minden erőltetés nélkül. Mivel is erőltetne? Szavával?

Nem képes reá, mert van fülünk a becsukásra.

ZSOMBOK GYÖRGY

ÁBRAHÁM, A MI ŐSATYÁNK

Ráhangelő-bevezető képek és gondolatok:

- Mária teljesíti Isten tervét - a Szent Anna tó képének hátoldalára írva ceruzával, a Bibliámban:

'Amikor csodálkozva látod, hogy egy fiatalka lány, Mária szavától függött az Isten óriási terve (egy hajszálon!?), mit szólsz, ha ráébredsz, hogy Isten évek óta vár a Te 'igen'-edre?' (D.H.Camara)

- Nagyanyámmal a rizst főzés előtt átválogattuk, volt, hogy kétszer is. Szegények voltak: 'Apus nem veti meg a zsírosrizst (hagymás szalonnazsírban pirított, zöldséggel főzött rizs volt ez, vacsorára), gyere kisfiam, csináljunk neki kedvre való... ..' 'Babramunka' volt, persze ez esetben inkább 'rizsre-munka' lenne a pontosabb kifejezés. Oda-adás kellett hozzá. Két marokra valóhoz ugyan nem sok, de oda kellett szánni az időt.

Jórol akart 'Apus'-nak gondoskodni, tehát rászánta az időt....

Ábrahám, a kiválasztott. Vagy inkább: a kiválasztottak egyike

- Ki is ez az Ábrahám, hogyan került elő?
- Miért épp őt választotta ki az Úr ősatyának? Milyen volt?
- Hogyan teljesítette az Úrral kötött egyezségét? Mi volt a feladata?
- Hivatkozhatunk-e arra, hogy 'A mi atyánk Ábrahám!?' A mi atyánk - Ábrahám?

Kiválasztás: Ha valamilyen nagy(obb) feladatra készülünk, társakra van szükségünk. Kipróbált, ismerős, kiszámítható, megbízható valakikre: barátokra, testvérekre.

Teljesen érthető, ha ezeket rokoni, családi körből, a hozzánk legközelebb állók közül választjuk. Itt nincs helye az 'uram-bátyám' vádnak: azaz csak akkor, ha az 'uram-bátyám' szempont az egyetlen a kiválasztásnál. Akkor maffia lesz a társaságunkból, s nem pedig feladatra összpontosító vér- és/vagy gondolatszerinti test-vérek összetartó, áldozatos csapata.

Az ilyen kiválasztás nem kiemelés, kitüntetés, kiválóbba fölemelés, hanem meghívás. Mint pl.: 'Men wanted for hazardous journey. Low wages, bitter cold, long hours of complete darkness. Safe return doubtful. Honour and recognition in event of success.' (1913.május 15., Sir Ernest Shackleton - Cross Antarctic Expedition, 635 nap) – a 10 legfurcsább újsághirdetés közül az egyik. ('Férfiak kerestetnek veszélyes utazásra. Alacsony bér, rettenetes hideg, hosszú órák teljes sötétségben. A visszatérés kétséges.

Tisztelet és elismerés siker esetén.' – Az Antarktisz átjáró expedícióra szóló 'meghívás'.)

1. Teremtés és közvetlenül az után

A 7. nap tettei (nem munkálkodása): az Úr megáldotta és megszentelte, amit alkotott, s 'föltalálta, megalkotta a szombatot'.. .. (a teremtett lét – talán egyik - legnagyobb csinálmánya?)

Paradicsomi állapotok, majd bűnbeesés következik: Nem azt kérdezték meg ős-szüleink, aki minden jóval elhalmozta őket, nem azt kérdezték, hogy: 'Nézd Urunk, ezt-és-ezt mondja ez a 'kigyó' (=furcsa lény), igaz ez? Valóban azért nem ehetünk a fáról, mert olyanok leszünk, mint Te? Nem kérdezték, ettek.... Az Úrhoz-nem-fordulás az ősbűn-baj lényege, az Úrtól elforduláshoz vezet.

Az első ígéret, az addigi állapotokhoz ugyanis nem volt erre szükség: Az 'Asszony' és 'magvának' meg-ígérése = valakit küldök majd, aki legyőzi a kísértőt.

Ezután jön az isteni irgum-burgum és a kiűzés, máshol talán helyesebben: kiűzés – ugyanis az embert saját tettei űzik ki, büntetik - azaz rossz(ul)-létét, bajait-betegségeit, testi és lelki halálát, stb. okozzák.

Nevek adása: H'va (Éva) = élők anyjának nevezi őt a H'dom, azaz az '(Isten teremtette) élő ember', 'a férfi-ember'.

Egy apró mozzanat: Az Úr bemutatja, hogy ért a szabómesterséghez is (1Móz3,21): bőr-ruhákat csinál Ádámnak és feleségének és felöltözteti őket. (Egyben mesterségekre tanítás ez? Eddig ugyanis nem volt semmilyen segédeszközre szükségük.)

Isteni szentencia: Íme, az ember olyanná lett, mint mi közülünk egy (v.ö.: Zs8,6): jót és gonosz tud (1Móz3,22). Amde ne legyen örök élete, az élet fájáról már nem ehet → 'sicc innen', földet művelni (!!)

(1Móz3,23 – de még előtte is: '...egyed a mező fűvét' (a fűvét! – gabonákat, azaz fűféléket. Ezek ún. elsődleges inváziós növények, 'gyorsak', ld. környezeti ismeretek; 1Móz3,18).

Kerubok őrzik (villogó pallos lángjával - nem pallosokkal.. ..) az élet fájához vezető utat: Édentől, azaz 'H-den'-től, az 'Isten teremtette hely'-től, dolgoktól, vagy 'Isten helyétől' keleti irányban (ahonnan a tűz, a fény, az energia jön.)

2. Az ember elkutyulódása: a jó és rossz

Kain (=nyíl') és Abel (=pára') története: Miért tekintett az Úr Ábel ajándékára és Káinéra nem?

(1Móz 4,3-7: ... 'idő múltával, Kain ajándékot vitt az Úrnak a föld gyümölcséből. Ábel is vitt juhainak első fajtasából és azoknak kövérségéből. Az Úr Ábelre és az ő ajándékára tekintett. Kainra pedig és az ő ajándékára

nem... .. *amiért Kain haragra gerjedt... . Azt mondta az Úr Kainnak: Miért gerjedtél haragra? És miért csüggesztet le fejedet? Hiszen, ha jól cselekszel, emelt fővel járhatsz; ha pedig nem jól cselekszel, a bűn az ajtó előtt leselkedik, és reád van vágyódása; de rajtad áll (tim-sel = a te döntésed), hogy te uralkodsz-e rajta?* (v.ö.: Steinbeck: Édentől keletre c. regényének alap gondolatával)

Káin - 'odagórt' (a szleng jelentése: odadobott hanyagul) egy adag sárgarépát az oltárra, míg Ábel az első fajzásból és azok kövérségéből készített – **ajándékot**. Te melyiknek örülnél? Ugye, az ajándéknak, amelyik olyan, mint az aorta – szívből jön....

3. Ádám nemzetsége Sét h vonalán – pátriárkák Noéig

- Ádám – Sét – Enos – Kénán – Mahalaél – Járed – **Énokh** (bibliai jelzője: 'Istennel járt') – Methusél-áh (Matuzsálem) – Lámekh – **Noé**, No-áh (= 'munkájával vigasztaló', megj.: 'Istennel járt' ő is - 1Móz6,9), fiai: Sém, Khám, Jáfet.
- Kain és Sét nemzetségének összeházasodása (=vérfrissítés a beltenyészetben?): szépek, óriások, híres-neves személyek születnek – **s valószínűleg eltelnek magukkal**, mert 'elsokasodik a bűn', (1Móz 6,2-7).
- Az Úr 120 évre korlátozza az ember életét (1Móz 6,3 – s érdekes, hogy a mai tudomány is erre a következtetésre jutott); no, nem azonnal jött a korlátozás – Noénak még 950 év jutott.
- Bárka építése – ez külön történet lehetne (mert: 'a bárkát amatőrök építették, a Titanicot a profik.' – Lám-lám mit jelent, ha 'Isten épít' – s még külön terv-leírást is adott – s ha ezt követnénk, nem találkozoznánk jéghegyekkel.. ..).
- A bárkában tiszta és tisztátalan egyaránt helyet kapott. (!) (Vajon a két szünyogot miért engedte be?? – Ennek is megvan a maga története...)
- Vízözön. Olyan mindenféle ételeken éltek, amik megehetőek (tisza és tisztátalan étel nincs megkülönböztetve, ld. még 1Móz 9,3), csupán 'de-ne-vért' egyenek = a húst el kell választani az éltető vértől = az első étkezési előírás. A végén Noé **hálát ad**.
- Isten szövetségkötése Noéval: (1Móz 6,18) és (brutális! pl. vért-vérért = életet életért) törvények alkotása a megújult világ számára: (1Móz 9,1-7), és a szövetség megerősítése: szívárvány szerzése (ekkor keletkeztek a Maxwell-törvények, amely a fénytörést is leírja? Egy új világ? Uj fizika?) A törvényeket eddig nem említették külön – **egyetlen törvény volt: az Úrral járni**.. ... (v.ö.: Jel 21,22-3: '...templomot nem láttam abban: mert az Úr, a mindenható Isten annak temploma, és a Bárány. És a városnak nincs szüksége a napra, sem a holdra,

hogy világítsanak benne; mert az Isten dicsősége megvilágosította azt, és annak szövéténeke a Bárány.' – ez a megdicsőült 'éden' kertje.)

- Földművelés. Noé alaposan leissza magát - stresszoldás a vízözön és az Úrral való találkozás után? - Sém és Jáfet diszkrécioja - oda nem nézve látják el apjukat. Khám (= a Kanaán atyja) kineveti, Noé megátkozta.

3.1. Az Özönvíz nem használt – Babel tornya

- Az egész föld egy nyelven szólt; ám ez nem az Úr nyelve lehetett. Mit is akarhatott Úr?
- '... s mondták egymásnak: Jertek, vessünk téglát és égessük ki jól; a téglát kő gyanánt, a szurok pedig ragasztóként szolgált (köolaj lelőhelyek, bitumenforrások a felszínen! Ma is.. ..). Majd mondták: Jertek, építsünk magunknak várost és tornyot, melynek teteje az eget érje, és szerezzünk magunknak nevet, hogy el ne széledjünk az egész földnek színén.' (1Móz 11,3-4)
- Nyelvek összezavarása az Úr által (=baab-él, azaz Babel), a népek szétszéledése az eredménye: ugyanis ez volt a parancs a Vízözönt követően, Noé hálaáldozata után: '...megáldotta Isten Noét és az ő fiait, és azt mondta nekik: Szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet.' (1Móz 9,1 - Mit is jelent az áldás, a megáldás?)
- (Már 'csak' négy-ötszáz évig élnek az emberek.. .. – s már harminc-negyven évesen termékenyek, 'nemzenek', mert - ugye - csak férfiakról van szó.(Megj.: Vajon bibliai akcelerációnak vagyunk tanúi?)
- Sém nemzetsége Ábrámig levezetve (az elődei 29-35 évesen nemzettek utódot, de Ábrámot - továbbá Nákhort és Háránt (**Lót** apját), apja, Tharé, hetvenévesen(!) nemzette, valószínűleg többnejű családfőként. (Tharé az eddigiekhez képest 'fiatalon', 205 esztendősen halt meg.)
- Ábrám Szárait veszi feleségül, nem lesz gyerekük: 'Szárai magtalan volt' (nem Ábrám! hanem Szárai - 1Móz 11,30), akkoriban ezt csak az asszony hibájának tekintették.
- Tharé (Ábrám apja és Lót nagyapja) a nagycsaláddal együtt Úr-Kaszdimból elindulnak Kanaanba, de Háránig jutnak, itt hal meg Tharé. Ábrám önálló ember, pátriárkává lehet (pater arche – görög, a kezdetek atyja, azaz ősatyja), önálló fejlődése-érése indul el.

4. Ábrám színre lép

4.1. Ábrám elhívása

(1Móz 12,1-6): 'Az Úr szólt Ábrámnak: Eredj ki a földedből, és a te rokonságod közül, és a te atyádnak házából, a földre, a melyet én mutatok néked. Nagy

nemzetté teszek, és megáldalak téged, és felmagasztalom a te nevedet, és áldás lesz. És megáldom azokat, a kik téged áldanak, és a ki téged átkoz, megátkozom azt: és megáldatnak te benned a föld minden nemzetségei. És kiment Ábrám, amint az Úr mondotta neki, és Lót is kiment vele Háránból: Ábrám pedig hetvenöt esztendő volt ekkor. ... Ábrám az ő feleségét Szárait, és Lótot, az ő atyjafiának fiát, és minden szerzeményüket, amelyet szereztek, a cselédeket, akikre Háránban tetek szert, és elindultak, hogy Kanaán földére menjenek, el is jutottak oda. Általment Ábrám a földön mind **Sikhem** vidékéig, Móréh tölgyeséig. Akkor Kananeusok voltak azon a földön. És megjelent az Úr Ábrámnak, és mondta: A te magodnak adom ezt a földet. És Ábrám oltárt épített ott az Úrnak; aki megjelent neki.' (A kananeusok, azaz Khám leszármazottjainak földjén, megjegyzés: akkor még voltak ott tölgyesek!)

Ábrám 'csak úgy', ingyen megkapja Isten ígését? Semmi követelmény? Miért éppen ő? Még eddig semmit nem említett róla az írás, még csak annyit sem, hogy 'Istennel járt' (mint Énokh és Noé)

Apróságok, amelyeket az Írás kifejezetten nem rögzít:

- Tharé a 'saját szakállára' indult el Úr-Kaszdimból... (Ábrámot az Úr szólította föl – Tharé halála után.)
- Folytatja az útját: Bételtől keletre (és Háitól nyugatra) ismét megállapodott: '... ott oltárt épít az Úrnak, és segítségül hívta az Úr nevét. Azaz tanácstalan volt a folytatást illetően.
- Mit is jelentett: 'oltárt építeni?' Ez egyszerű természetességgel csupán meg-megemléltődik a szövegekben!

Nos, ez legalább egy, de inkább többnapos munka: annyi követ összehordani, amelyen – mondjuk – egy borjú elfér, levágható, a véré 'szakszerűen' elvezethetik, hogy véletlenül se legyen benne az áldozati húsban, majd annyi fát szerezni, amennyivel egy ekkora test hamuvá égethető. Nem is beszélve az égetés hosszú folyamatáról..

S külön gondot jelentett, ha a levágott állat 'hibás' volt (beteg vagy sérült), áldozatra alkalmatlannak bizonyult. Újabb állattal a hibás lénytől megtisztított, vagy új oltáron a folyamatot előlről kezdték – ha volt bennük igazi Isten-tisztelet.

4.2. Kőjátékok: Ábrám, az ember

- a) A sumákoló:

Éhínség támad – Ábrám Egyiptomba megy: asszonya szép (nem illik megkérdezni, de ugyan vajon hány éves lehet? Vélemények?) – saját húgának adja ki őt: sumákol, mert fél. Az Isten-verésével sújtott fáraó rájön a turpisságra, elbocsátja, visszaadva mindenét. ('Móz 12,19-20)
- b) A békesség-szerző, béketűrő:
 - i. Összekülönbözik Lóttal. Nagy-nagy jólétben élnek a régi helyen az egyiptomi 'kaland' után, Béthel és Hai között. Pásztoraik verekednek össze, mert a szaporodó nyájikkal egymás elöl túlgeleltetik a helyet. Ábrám javaslata Lótnak (nem parancs! – noha egy nemzedékkel idősebb): 'Válj el, kérlek, tőlem; ha te balra tartasz, én jobbra megyek; ha te jobbra mégy, én balra térek. Feltekintett Lót, és látta, hogy a Jordán egész melléke bővizű föld; mert minekelőtte elvesztette volna az Úr Sodomát és Gomorát, mind Czoárig olyan vala az, mint az Úr kertje, mint Egyiptom földé.' (Czóar – a szegénység helye, a cósészé (noha ez jiddis szó.. ..), ez a hely minden bizonnyal Sodoma és Gomorra pusztulása után kapta a nevét.)
 - ii. Lót az - akkor még - gazdagabb részt választja..... azon lót-fut tovább.
 - iii. Az Úr ismét ígértet tesz a békességszerző Ábrámnak (v.ö.: *Boldogok a békességszerzők, mert ők Isten fiai...* Mt 5,9): arra a teljes földre, amelyen most osztozott Lóttal – közben eltelt jó pár év – s Ábrám morgás-morgolódás helyett – ismét oltárt épít.
 - iv. A gazdag vidékre, benne a gazdagodó Lót vagyonára a környék hatalmasságai szemet vetnek és erővel elveszik mindenüket ('*A Siddim völgye pedig tele volt szurokforrásokkal. Megfutamodának Sodoma és Gomora királyai, azokba estek: a megmaradtak pedig a hegységbe futottak.*' - 1Móz 14,10).

- c) A nagylelkű, bölcs és diplomata:
 Ám Ábrám kiszabadítja Lótót teljes népével és vagyonával együtt: s nem korholja. Az új szodomai király (csapdát állítana neki?): *'Add nékem a népet, a jószágot pedig vedd magadnak.'*

Igen, a néppel Ábrám minden jószága megszerezhető lenne, amire az ágrólszakadt királynak nagy szüksége van.

Mondják, hogy a jó diplomata úgy tud elküldeni jobb égtájakra, hogy magad alig várod, hogy elindulhass... – Ábrám válasza egy érett, bölcs diplomatáé: *'Felemeltem a kezem az Úrhoz, a Magasságos Istenhez, ég és föld teremtőjéhez: én egy fonalszálat, vagy egy sarukötőt sem veszek el mindabból, a mi a tiéd, hogy ne mondjad: Én gazdagítottam meg Ábrámot.'*

Ezt ismerte föl benne Sále (Jerusalem, az eljövendő béke) királya, Melchizedec (=azaz az igazság királya), s megáldja Ábrámot. (Mit is jelent az áldás? Korábban kérdeztem. – Összerendezettséget, az Úr akarata szerinti utat., a hetedik napnak ez az egyik tette, az egyik 'munkája'. Mi is a másik?)

4.3. Újabb és újabb 'hitegetések?'

- a) A nagylelkű, bölcs és diplomata jutalma: újabb ígéret az Úrtól

'Ne félj Ábrám: én pajzsod vagyok tenéked, a jutalmad felette igen bőséges. (1Móz 15,1)', ám ez már Ábrámnak is sok: *'Uram Isten, mit adnál énnékem, holott én magzatok nélkül járok, és az, akire az én házam száll, a Damaskusbeli Eliézer?'* (Eliézer szolgálta-szültött volt, akire, ha nincs tényleges leszármazott, teljes jogú örökség szállhatna. Mire is alkalmas ez az epizód? Ez bizonyítja be Ábrám nemzöképességét, azaz tényleg Szárai volt meddő.. ..)

Mire az Úr pontosítja a biztatást: *'Nem ez lesz a te örökösöd: hanem a ki a tetőled származik, az lesz a te örökösöd. Kivitte őt, és ezt mondta: Tekints fel az égre, és számláld meg a csillagokat, ha azokat ugyan megszámlálhatod Így léssen a te magod. (Ábrám) hitt az Úrnak és tulajdonították az őnéki igazságnak.'* (Azaz igaz embernek, 'dikaios'-nak, Isten előtti igaznak minősült.) – Ezt megerősíti az Úr egy félelmetes, álomszerű jelenségben az áldozati állatok elhamvasztásával és szövetséget köt vele, **megígéri és körülhatárolja a földet**, amit Ábrámnak ígér (1Móz 15,1-18).

- b) Ábrám a türelmes:

A történeted nem lesz diadalmenet és nem látod meg a végét (1Móz15,13): *'Tudván tudjad,*

hogy a te magod jövevény lesz a földön, mely nem övé, és szolgálatra szorítják, és nyomorgatják őket négyszáz esztendeig.Te pedig elmegy a te atyáidhoz békességgel, eltemetettel jó vénségben. Csak a negyedik nemzedék tér meg ide.. ...' (= Türellem!!! Nem most, azonnal, vagy akár általad belátható időn belül! Bíznod kell az ígéretemben! – Nekünk is.. ..- kellene)

- c) Ábrám meginog emberből van, már nyolcvanhat éves (1Móz 16,16)

azaz 11 éve kapta az első ígéretet. Szárai okoskodik: hátha így vagy úgy gondolja az Úr, segítsünk neki dönteni! - Hágár esete (a személyi szolgáló és a gazda 'közös test' – tehát Hágár Szárai teste is, így is készül a gyermek és így is születik meg! Eliézer is Ábrám szolgálójának gyereke volt, így Ábrám teste volt – de hozzá Szárainak nem volt köze - érintése. Márpedig Szárai a(z első!) feleség! Tehát Eliézer semmiképpen sem, Hágár gyermeke pedig az Úr döntése miatt nem alkalmas az Úr által megígért utódnak.)

Hágár gyermeke 'Szmá-él (= Izmael = az Úr hall, meghallgatta nyomorúságodat, nevezetesen Szárai okozta kínzásokat, v.ö.: 'Szmá-él, Izra-él v.ö. Sömá Izra-él = Halld Izrael! vagy S'mu-el=Sámu-él = az Úr meghallgatott (1Sám 1,20)). Izmaélról: *'Az pedig vad természetű ember lesz: az ő keze mindenek ellen, és mindenek keze ő ellene; és minden ő atyjafiának ellenébe üti fel sátorát.'* Izmaél utódai az izmaeliták, azaz az arabok... Tanulság: Ha az ember beleokoskodik Isten tervébe, nagyon és maradandóan el tudja tolni a dolgokat.

- d) Ábrám 99 éves... *'Járj előttem és légy tökéletes'*

...és ismét ígér az Úr (vagy talán ígérgetést mondanánk mi már?): *'Én a mindenható Isten vagyok, járj én előttem, és légy tökéletes. És megkötöm az én szövetségemet én közötted és te közötted: és felette igen megsokasítlak téged.'* Azaz: Nagy néppé teszek. .. stb. s a szövetségkötés a körülményekben. Ábrahám nevet kapja (=sok nép atyja).

Ábrahám arcra borulva nevet (nem csodálom – kínjában nevet talán?) az Úr előtt: *'Ekkor arcra borult Ábrahám, és nevetett és gondolta a szívében: vajjon száz esztendő embernek lesz-e gyermeke? Avagy Sára kilencven esztendő lévén, szülhet-e?'* ('Móz 17,17) Azaz: 10 év a korkülönbség Ábr(ah)ám és Szárai között.

- e) Szárai Sára lesz (=hercegnő, fejedelemlő, v.ö.: Sába (királynője) – végre! Az asszony rangját az adja, hogy van gyermeke). Az Úr megígéri Ábrahámnak Izsákot.

Nem unalmas?? Megint 'csak' ígélet.. ... a 99 éves embernek, a 89 éves feleségének – nevetséges, nem? Abszurditásig viszi a helyzetet az Úr. (Igaz, nem apróságról van ám szó – **Isten célirányos, alapos kiválóató munkája befejezéséhez közeledik.**)

Fontos! **Az ígérek pontosodtak és pontosodnak..** Most már 'neve is van a gyermeknek'! Izsák, (Jichak = kacagás – az arcra boruló és nevető Ábrahámból kinyihogó hangok miatt?).

- f) Ábrahám 100 évesen kap pontos határidőt – Mamre tölgyesében meglátogatja az Úr. Ígéletet, mint eddig minden alkalommal, de: esztendőre fia lesz Sárának. **Pontos határidő!** (Nna, végre!!!)
Mi nélkül szóba sem állnánk az ígérgetésekkel?
Nota bene: Mamrében voltak tölgyesek...(!)

- g) Közjáték: alkudozás
Ábrahám be meri mutatni az Úrnak is diplomáciai képességeit – közbenjár, igazi keleti emberként alkuszik az Úrral Sodoma és Gomora érdekében. Új szín Ábrahám viselkedésében: a bűnösökért való aggodalom. Ezt megerősíti az, hogy a Sárát (az egyiptomi eset megismétléseként – ám gondolom, inkább anyagi okokból, azaz zsarolás céljából elrabló) Abimelekért Ábrahám imádkozik!! (Hm. Ez az ember nem a véres törvényt követi! - '... *add vissza az embernek az ő feleségét, mert **Próféta ő: és imádkozik te éretted, és élsz***' – mondja az Úr a 'jóhízemű'-en cselekvő Abimeleknek (1Móz 20,7)).
(Ld. még a végén az alkudozás emberi oldaláról szerzett személyes tapasztalataimat a Bosnyák-téri piacon....)

4.4. Izsák megszületik, de ...

az Úr még nem fejezte be a szelekciót: Ábrahám kész feláldozni a 25 éves ígérgetés után megkapott fiát.

Ez az a határ, amikor az Úr 'megtörök', nem bírja tovább! **'Én magamra esküszöm, azt mondja az Úr** (ez aztán egy brutálisan komoly eskü!!): *mivelhogy e dolgot cselekedéd, és nem kedvezél a te fiadnak, a te egyetlenegyednek: Megáldván megáldalak tégedet, és bőségesen megsokasítom a te magodat mint az ég csillagait, és mint a fővényt, mely a tenger partján van, és a te magod örökség szerint fogja bírni az ő ellenségeinek kapuját. És megáldatnak a te magodban a*

földnek minden nemzetségei, mivelhogy engedtl az én beszédemnek.' ('Móz 22,16-18).....
.....

- s a kiválasztás véget ért. Mi vajon kibírtuk volna???

Megjegyzés: a kananeus asszony - egy anya! - önmagát minden alá megalázó magatartása 'megtöri' Jézus ellenkezését is. ('*Úgy van, Uram; de hiszen az ebek is esznek a morzsalékokból, amik az ő uroknak asztaláról aláhullanak. Ekkor felelvén Jézus, monda néki: Ó asszony, mely nagy a te hited! Legyen neked a te akaratod szerint. És meggyógyult a leánya attól a pillanattól fogva.*' – Mt 15,27).

Az ilyen hitnek Isten nem tud – és nem is akar – ellenállni.

4.5. S igen röviden a 'végjáték'

- Sára meghal 127 évesen, Ábrahám eltemeti – ám ez egy külön történet lenne: hogyan is szerzett hivatkozási alapot, örökjogot az ígélet földjén.. .. (1Móz 23) – megalapozza az 'Erec Jisraél' Izrael földjének jövőbeni birtoklását.
- Ábrahám 175 évesen hal meg, (másodjára is megházasodott), de továbbiak nincsenek vele kapcsolatban említve.

5. Néhány szempont a gondolkodásunkhoz az előzőekből

- Kivárjuk-e a sorunkat (ahogy Ábrám kivárta, míg pátriárkává nőhetett)?
- Elfogadjuk-e, hogy nem megy egyszerre a vállalás, az elfogadott feladat, bele kell nőni?
- Az Úr előtt járás.. ..
- Bírtuk volna 25 évig a hitegetést? (Gyakorlatilag ellenvetés nélkül.. ..) Bírja-e az Úr a bizalmunkat?
- Az egyetlenünket odaadnánk Neki? Akkor is, ha hihetetlen a kérése?
- Konfliktushelyzetben hogyan viselkedünk? Béketűrés.. ..
- Határidőkre próbáljuk rávenni az Urat?
- Építünk-e oltárt, oltárokat? Rászánjuk az időt?
- Merünk-e az Úrral alkudozni, pörölni, veszekedni (- a mieink érdekében)? Beszélgetni, a szó szoros értelmében.
- A mi atyánk Ábrahám! Mert nincs vége.. ..: Mondhatjuk-e, mondogatjuk-e, hogy '*A mi atyánk Ábrahám!*'? Mi ennek a mondásnak a mögöttes tartalma ('a möge' – mondta volna Totya)? (Mt 3,9; Lk 3,8) és Jn 8,39-40: '*Felelének és mondanak néki: A mi atyánk Ábrahám. Mondanékik Jézus: 'Ha Ábrahám gyermekei volnátok, az Ábrahám dolgait cselekednétek. Amde meg akartok engem ölni, olyan embert, a ki az igazságot*

beszéltem néktek, a melyet az Istentől hallottam. Ábrahám ezt nem cselekedte.”

5.1. Fő ellenérvünk: nem vagyunk Ábrahám! Ő kivételes ember volt.

Legközelebb, amikor úgy érzed, hogy Isten nem tud téged használni, akkor gondold végig:

- Noé részeges volt, Ábrahám túl öreg,
- Izsák egy álmodozó volt, Jákob hazudozott,
- Lea csúnya volt, Józsefet rászedték,
- Mózes beszédhibás volt, Gedeon félős,
- Sámsonnak hosszú haja volt és futott a nők után,
- Ráháb prostituált volt, Jeremiás és Timóteus túl fiatalok voltak,
- Dávidnak viszonya volt és ráadásul gyilkossá lett,
- Éliás öngyilkos hajlamú volt, Izajah pucéran prédikált,
- Jónás menekült Isten elől, Noémi özvegy volt,
- Jób csődbe jutott, Keresztelő János bogarakat evett,
- Péter megtagadta Krisztust, az apostolok elaludtak ima közben,
- Márta mindenben aggodalmaskodott, a samáriai asszony elvált, nem is egyszer,
- Zakeus túl alacsony volt, Timóteusnak daganatos volt,
- és a legfontosabb: Lázár halott volt!

Szóval nincs kifogás Isten ki tudja használni a benned rejlő lehetőségeket, kiválaszt, ha hagyod.

Ábrahám ebben volt a legnagyobb: hagyta az Urat működni – nagyon kevés kivétellel, azokat meg is szenvedjük - az eredményt pedig végig, töretlenül, ha hitetlenkedés szélére kerülve is és nevetve, de hitte. Szép adventet, eljövétel-várását!

Az előbbi tanulmányban említett alkudozás ma is élő sajátja a keleti embernek:

TIBOR

Kb. húsz-huszonöt éve, karácsony előtt, feleségemnek ajándékot keresve a Bosnyák-piacon, nála láttam meg a lehetőséget: krómozott acéltálcákát. Már tudtam, hogy az eladót Alexnek hívják, grúz, s túl voltam négy, nehezen megvívott biblia-ismereti óráján, amelyek kölcsönös patthelyzettel végződtek. Büszke voltam ezekre az eredményekre, mert nemigen hagyott szóhoz jutni.... Következtesen Tibor-nak nevezett, noha rendszeresen bemutatkoztam neki. Mint kiderült, s kissé megvigasztalt, hogy minden férfi a piacon neki tömegáru, azaz 'Tibor'. Tegezett.

Amikor először fordultam meg nála, akkor tűnt föl, hogy bibliázik. Azóta is! A kereskedői tevékenységét mintegy 'mellékesen', a bibliaolvasást megszakítva végzi.

- Szervusz Alex, mennyiért adod ezt a tálcskát? - emeltem föl a mintadarabot a pultként szolgáló deszkáról.

- Háromszáz - pillantott föl a bibliából.

Ennyiért akkoriban, az ezredforduló előtt, még negyven-ötven tojást is vehetett a szerencsés ember... Fölforrhatott bennem a minimális örmény vér, s foghegyről-becsmélően megkérdeztem: Nem szégyelled magad: Ezért - ennyit kérni???

Egy papírszeletet tett a lapok közé, rám nézett:

- Miért, mennyit adsz érte? - és - becsukta a bibliáját!

- Talán, ha húsz forintot ér... huszonötöt, egy forinttal sem többet! - leállítottam én is a bevásárlókocsimat: itt mindkét kezemre szükség lesz.

- Azt hiszed talán, lopom a pénzt? – hörgött kissé, s fölemelte a tálcskát: - Nézd meg - kocogtatta ballal - ez minőség, nem *rozsdul*, én mondom! - majd várt egy negyed percet és vizsgálgatott: Na jó, legyen kettőötven... - de csak neked, Tibor, s ne áruld el senkinek!! - s felém nyújtotta két kézzel.

Most már nem volt megállás, bennem is ágaskodott a harci kedv:

- Alex, azt hittem komoly kereskedő vagy, s úgy is beszélünk - egy kicsit megemelve a hangom - rablás lenne! - integettem elfele mutatóujjammal a tálcskától. Nem hinné el senki, hogy ennyire becsaptak, ha megveszem... Adok érte harmincat, az is sok...

- Én, téged, becsapni? Nekem is sokba kerül, különösen most, így, karácsony előtt! Tudod, hányan keresik? - kissé már veresedett az arca és emelkedett a hangja. - No, nem bánom, veszítek inkább rajta, legyen kétszáz!

Megemeltem a kocsit, mint aki menni készül.

- Alex, ennyi pénzért inkább bevásárolok egy ebédrevalót! Látom, mégsem veszel komolyan. Tudod mit, ajánlok harmincötöt, de otthon nem merem elmondani... - szégyenben maradok, érted? - megemeltem a hangom is: de csak azért adnék ennyit érte, mert ajándéknak vettem volna....

Kijött a deszka mögül és megfogta a kabátujjamat, közelről az arcomba nézett: Többet akarsz venni?

- Tizenkettőt...

- Jaj, drága Tibor, miért nem ezzel kezdted! Ez már nagybani vásárlás, arra már engedmény jár! Odaadom darabját száznyolcvanért.. ..

Másfél óra elteltével már egészen közel kerültünk egymáshoz - az árban is: én - hetven, Alex - kilencven,

de a magánszféráinkban is: ő fogta a kabátomat, én a dzsekijét, szabad kezünkkel erősen gesztikuláltunk. Nagyjából megismertük egymás családját és családfáját, kölcsönösen belátva, hogy a felmenőink is mind becsületes, igazmondó ősök voltak. Közben a tizenkét tálcskát egyenként megvizsgáltuk, kézből-kézbe vettük, letettük, fölveltük-kopogtattuk, hadonásztunk velük. S nem engedték el egymást egy pillanatra sem.

Majd egy újabb óra volt (közben több vevője el is ment, nem foglalkozott velük érdemben), mire megegyeztünk hetvenötben.... Kezet ráztunk, fizettem.

Alex arca kisimult, mosolygósra változott, majd bement a 'pult' mögé és kihozott még két tálcskát és a tizenkettőre rakta.

- Mi ez, Alex?

- Ajándék! Tibor, te vagy az első itt a piacon, aki embernek néz! Tudod, mi van itt? Jön valaki, kér, kiadom az árut, bedobja a pénzt, kiadom, odaadja - mint egy gép. De Te bearanyoztad a napomat, drága Tibor! (Laci - mondtam. - Jó, Laci... - mondta megengedően.) Ilyen jó vásárt eddig még itt csináltam!

Később – Laciként, s ismét edényügyben – újra közelharcot vívtunk az utolsó ötforintos engedményekért. Közben - nem szándékosan - valamilyen bibliai dologgal eltereltem a figyelmét, s óvatlanul kezet nyújtott, az ajánlatomra. Észrevette, mit tett, nagyon komoly lett:

- Ezt nem szabad! Ilyet ne csinálj még egyszer!

- Bocsáss meg, Alex, nem akartam – megérezve, hogy hibáztam - vissza az egész! Nem egyeztünk meg!

De ragaszkodott hozzá: - Nézd, már kezet nyújtottam, kész. De elterelted a figyelmemet. Ez nem volt tiszta dolog! Most megegyeztünk, de vigyázz! Legközelebb nagyon oda fogok figyelni!

Évek teltek el, benne egy hosszú szünettel, amikor sokáig nem találkozhattunk...

...Mostanában megint Tibornak hív.....

(zsgy. - 2022.feb.20.)

HABOS LÁSZLÓ

VERSEK

Ha már nem lesz...

Ha már nem lesz idő,
nem lesz út, se fájdalom,
rezgésemm rezgésedbe olvad.

Ha már nem lesz rezgés,
nem lesz súly a szavakon,
s befejeződik minden mondat.

Növekszem

Növekszem,
mint kemencében a kalács,
s nem fut éles gyalukés
görcsös gerendán,
megpihent az ács,
porba hulltak izzó szegrek,
lelkemben csend lángol,
s szél hord friss kalácsillatot,
de ha nem jössz ma értem,
a várakozás hamuvá éget.

Magányos zarándokúton

Feslett bakancsok kopogása
elzárt magányos zarándokúton,
az idő bilincsre verve vezekel
bűnösök közt áldott ártatlanokkal,
belső hangok őszinte imádságát
szögesdrót védi, a lenyugvó nap
cellafalra rótt strigulává fakul,
a csillagfényes éj halálfélelmet
s madárröptű álmat ébreszt,
életfogytos reflektorok konok
fénye torpedóként robban
tenyérmeleg vasrácsokra karcolt
fogadalmak fémszürke árkaiban.

Hinni akkor is

Hinni akarok, hinni akkor is,
ha a madarak nem dalolnak a tavasznak,
ha a virágok is hátat fordítanak a napnak,
ha nem zúgnak fel a harangok,
ha kardot ragadtak az angyalok,
ha egyedül állok a romtemplom közepén,
ha a gyávák kést döftek belém,
hirdetni akarom, hirdetni akkor is,
hogy a szeretet az győzedelmes,
hogy a halál nem végleges,
hogy a szeretet az végtelen,
hogy a Teremtőtől kaptam az életet,
hogy a szeretet az örök,
hogy várnak rám, s én hazajövök.

X-X-X-X